

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

БРАНИЧ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ

ВЛАСНИК

УДРУЖЕЊЕ ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА

У СРБИЈИ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

МИЛАН СТ. МАРКОВИЋ

ПРАВОЗАСТУПНИК

БРОЈ 4.

У БЕОГРАДУ 16. ФЕБРУАРА 1899. ГОДИНЕ

ГОДИНА VI.

БЕОГРАД

ШТАМПАРИЈА Д. ДИМТРИЈЕВИЋА, ИВАН-БЕГОВА УЛИЦА БР. 1.

1899.

С А Д Р Ж А Ј

СТРАНА

Алекса С. Јовановић, Судија Касац. Суда: Примери старог српског правосуђа	145
Пасквале дел Ђудиче: Енциклопедија Права. (Наставак)	158
Слободан Јовановић, професор Вел. Школе: О дводомном систему. (Наставак)	165
Др Вој. М. Суботић (Млађи), секунд. лекар у Болн. за Душ. Болести: Дело злоставе услед које је наступила смрт, учињено у наступном лудилу (Наставак).	175
М. Ј. Милосављевић, судија Њуријевог првост. суда: Непотпуност у закону о таксама	183
Из Суднице: VII. Не постоји дело горосече, казнимо по чл. 118. зак. о шумама, већ постоји дело поништај ствари, казнимо по §. 293. казн. зак. <i>Саопштио М. Ст. Драгушиновић, тисар лесков. прв. суда.</i> — VIII. Кауција при јавним лицитацијама може се положити у сребру баш и онда, кад је у условима лицитације означено, да се има у злату положити. <i>Саопштио Мих. М. Радивојевић, тисар негос. првосуд. суда</i>	183
Страно правосуђе	185
Накнада лекарима при вештачењу у брачним споровима	188
Читуља	190
Весник	190
Позив на претплату и упис у чланство	192

Уредништво има на расположењу:

„Бранич“ за 1897. год. у 4^о IV. 128 стр., цена 4 дин. или круне;

„Бранич“ за 1898. год. у 8^о XIV. 960 стр., цена 12 дин. или круна.

БРАНИЧ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ

ОРГАН УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАШТУПНИКА У СРБИЈИ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:

Милан Ст. Марковић, ПРАВОЗАШТУПНИК

ИЗЛАЗИ:

1. и 16. сваког месеца

УРЕДНИШТВО:

Дубровачка улица бр. 18.

ПРИМЕРИ СТАРОГ СРПСКОГ ПРАВОСУЂА

8. Помама.*)

Радојко Маринковић, враћајући се из Рама у своје село Усеје, деси познаника Јовицу Милосављевића, код беглучког гумна, испод села Кумана. Ту, у сагибању да се пољуби са Јовицом, изгуби равнотежу, и падне с коња. Јовица оног часа извуче му велики нож из силава, и неговорећи ни речи, стане га сећи по рукама и мишицама, и најпосле прободне га у трбух и усмрти. Затим одузме од Радојка кесу, у којој је било нешто више од 30 гроша, однесе је у село и преда својој жени на чување. Са ножем и пиштољем Радојковим, које је задео за појас, упути се у село Смољинац, нахијском кнезу Коци Марковићу. На путу сретне двојицу својих сељака, и исприча им догађај. Они посумњају да се Јовица шали; но на његово поновљено тврђење, оду на беглучко гумно, увере се да је све истина, и јаве селу. По наредби кмета, Јовицу стигну у селу Сиракову, вежу га и предаду кнезу Коци у Смољинцу.

Рјешеније. „Поменути убилац Јовица, дванут у Суду Народњем на испит предузимат, да узрок покаже зашто је Радојка онако грозној и немилостивој смрти предао, неизјављујући ни најмањег узрока или датог му к тому

*) Чланке 1—7. види „Бранич“ 1898. стр. 585—787.

повода, показао је: да је то само јединствено његова несрећа била, да човека убије, и да сам узрока наћи не може, зашто га је убио.“

„Сматрајући дакле Суд Народњи, важност преступленија Јовичиног, који је из његовог самог једног бјешенства, без и најмањег узрока, и к тому датог му повода, познаника својег Радојка, немилостивом и грозном смртију уморити покусио се, рјешава: да се Јовица Милутиновић из пушака убије; и ируи његов близ истог села Кумана, за углед народу на коло стави. 10. Децембра 1828. Бр. 23. У Крагујевцу.“

* * *

Догађај представља тренутно убиство, чије побуде, као што видимо, ничим нису објашњене.

У судској оцени узрока поменуто је, да се дело догодило без повода „из самог једног бјешенства“; дакле у стању, коме потпуно одговара стављени наслов „помама.“ То значи, да побуда делу лежи у тренутном психичком надражају извршиоца, са прелазним карактером обољења. Са овим изразом има истоветно значење реч „бес“, као народни појам, о афективном безумном стању извесног лица. На пример, говори се „попао га бес“ или „снашао га бес“, о човеку, који тренутно пређе границу обичне присебности и хладног посматрања, без узрочним нападајем на другог, делом или речима.

У нашој психијатрији нема нарочитог термина, за разликовање појма тренутне помаме или беса, од појма сталне болести *беснила* (die Tollheit), у коме потпуно нападају све моралне особине људског бића. У овом стању обољења, човек постаје прави звер, са животињским нагоном безумног непрекидног нападања и рушења.

Оцена кривичне одговорности зависи од правилног констатовања свесности или урачуљивости преступника. Нашем старом законодавству нису била позната средства, којима данас казнена наука долази до извесности у том погледу, служећи се лекарским мњењем. Докази о кривици зависили су од простог судијног убеђења, без помоћних чињеница, које нам пружају психологија и философија казног права.

Данашње правосуђе показује сличним примерима сасвим противну практику. Кад се на суду породи сумња

о урачуљивости, као основи кривичне одговорности, тражи се лекарско мњење, је ли оптуженик душевно здрав или је болан; у последњем случају, да ли је болест трајна или повремена; да ли је дело извршено у моменту душевног поремећења, и у ком његовом ступњу. Недовољно или нејасно мњење дотичних лекара, допуњује се увек дефинитивним објашњењем Главног Санитетског Савета. Његова је одлука безусловно меродавна, и служи за основу пресуђењу. Нашим млађим правницима, посебице судијама, који су изван могућности да прате страну правну литературу, пружају у овом погледу врло корисну поуку, одлични књижевни радови нашег криминалисте Ј. Ђ. Авакумовића, и криминалног психолога др. Мил. Р. Веснића.¹⁾

Поређењем, са следећим примерима данашње јуриспруденције, повлачимо јасну разлику, између старог површног рада, и правилне судске оцене, у изналажењу материјалне истине, код неурачуљивих преступника.

Младен Богдановић из нишке Каменице, трећег Новембра 1888. године, заклао рођеног задружног брата Пеку. Признао је дело, али се брани да му не зна узрока. Нижим судовима осуђен је на смрт, за хотимично убиство са предумишљајем. Касациони Суд уништи пресуду, и нареди да стална лекарска комисија да мњење о урачуљивости оптуженика.

Појединости догађаја, које бележимо по причању жене убијеног Пекe, показују, да Младен није био тога дана у нормалном стању. Изгледао је као грозничав, и то је дало повода Пекиници, да мужу, који је послом полазио у Ниш, напомене, да му тамо набави какав лек. По Пекином одласку, кућани се разиђу послом. Оптужени је седео крај ватре, и проводио време у ћутању. Неко време отпочне да претура по кући, и нашавши своје празнично одело, обукао га је, и опет сео крај ватре. На снахино питање на-што му је то рухо, кад није слава ни празник, одговорио је „ја знам шта ће ми“. Она га није више питала, но је вршила своје послове.

На протоколу од 3. Новембра 1888. године, оптуженик овако прича:

¹⁾ „Теорија казненог права“ од Ј. Ђ. А. — „Кривична одговорност у светлости данашње науке“ од др. М. Р. В.

....Брат ми Пеко пође вратима. Ја потрчим за њим, извадим нож, и закољем га.

...Не знам, зашто сам то учинио. Кад ће он мене да убије, боље ја њега. Не знам зашто да ме убије. Нисмо се завађали ни о чем.

...И пушку сам напунио пре подне. Чувам се од људи, који долазе ту у нашу казаницу, да ме убију. Долазили су и пре подне. Не знам зашто хоће да ме убију.

...И пушком сам хтео да убијем брата. Не знам, зашто нисам то учинио пушком, него ножем.

...Нисам пре никад мислио, да убијем брата. Ко је то мислио, да га Бог убије!

Два дана по убиству, срески начелник јавља окружном начелству, да је Младен постао сасвим немиран. Хтео је да скочи у бунар; покушавао је да убије у апсани каменом једног Циганина, али су му стали на пут остали притвореници.

У извешћу Главног Санитетског Савета од 23. Августа 1889. изјављено је следеће мњење: „У ранијој лекарској оцени, која наводи као врсте душевне поремећености *меланхолију, хипохондрију, епилептички психос*, није поменута најглавнија њихова категорија. То је *лудило гањања* (*Verfolgungs-Wahn, delirium persecutionis*), под ушливом којег, најчешће се дешавају најневероватнији злочини... Извиђене околности јасно карактеришу у овом делу то стање обољења, које често остаје непримећено све донде, докле га не обелодани и не открије сам злочин. У тој болести људи обично уобразе, да их све неко гони, са намером да их убије, отрује или удави, или да им учини ма какво зло. Под утисцима тих идеја, они често чине злочин — убију кога, или сами себи одузму живот. По ислеђеним околностима вероватно је, да је и Младен био гођен идеама, да му неко ради о глави; и зато Главни Санитетски Савет доноси закључак: *да је Младен у времену дела био неурачуљив, јер као душевно болестан није располагао слободном вољом.*“

На основу тога мњења, другом пресудом Апелационог Суда од 30. Септембра 1889. № 1701. Младен је за убиство брата, ослобођен казне као некрив. То је одобрио и Касациони Суд решењем од 9. Нов. 1889. № 4185.

Следећим примером износимо један тежи случај разликовања душевног стања оптуженикова. Чинило се по податцима истраге, да суд има посла са симулантом.

Димитрије Стојиљковић трговац из Ниша, 4. Јула 1888. године, по повратку из Београда, са ножем од два реза који је узео из асталске фиоке, удари своју жену Васку, једаред у трбух у кухињи, а други пут, стигавши је на улици, у леђа, од којег убода Васка умре сутра дан. Код иследне власти признао је дело. Правда се, да га је учинио у зловољи, што га жена није услуживала као мужа кроз цео брачни живот, па ни онда кад је био слаб; док на против, имао је код брата бољих понуда и веће услуге. Не каје се, јер му је живот са убијеном био горак. Код суда је одговарао, да се не сећа дела; и да га је морао извршити у поремећеном душевном стању. Пресудом првостепеног нишког суда осуђен је на 20 година робије у тешком окову, за хотимично убиство са предумишљајем. Апелационом пресудом би ослобођен од сваке казне као невин, јер је лекарским мњењем било утврђено: *да је дело извршено у стању хипохондричне меланхолије, која, као душевна болест, искључује урачуњивост.*

Пред сами моменат убиства, оптужени је удалио сестру из куће. По извршењу дела, затворио се у суседову кућу, бојиће се освете женине родбине. Иде сам у полицију и прича догађај у појединости. У исто време, кад се код суда брани, да не зна ништа о убиству, у притвору се понаша мирно, и разговара се са притвореницима као сваки разуман човек. Брине о својој имовини; закључује уговор са извесним сведоком о продаји пића; распитује за казну која га може постићи за учињено дело; на суду даје објашњења о околностима, у којима га власт ничим не терети; а теретећа питања оставља без одговора, или их упућује на свог браниоца. Та противност између речи и дела, као оправдана основа дубљем испитивању сумњивог стања, руководила је Касациони Суд, да уништи поменуту Апелациону пресуду, и нареди дослеђење. Нађено је за потребно да се о душевном стању оптуженика *пре догађаја*, саслушају лекари у Београду и Земуну, којима је он одлазио ради лечења; и да се лекарски понова констатује, *да ли је могуће да човек који учини дело у бесвесном стању, прича*

о догађају онако логично, казујући иша га је навело да изврши то дело; а међутим доцније се брани да га се не сећа?

По извршеном дослеђењу понова је од стране лекара констатовано „да је опшуженик и пре дела, и у времену дела био у несвесном стању — у стадијуму хипохондричне меланхолије, која искључује урачуљивост. Он је могао доцније и да прича извршење дела, али ипак да остане неодговоран; јер то зависи од тога, који су му делови мозга услед болести постали ненормални.“ По овој стручној оцени оптуженик је ослобођен од казне као некрив, другом пресудом Апелационог Суда, коју је оснажио Касациони Суд решењем од 3. Фебр. 1890. № 417.

На судском претресу, један од лекара тврдио је, да хипохондрија није душевна болест, но је само једна врста темперамента; и да је оптуженик, који од ње пати, свестан свога рада. То нас потсећа на мњење једног старог научара светског гласа, да оцена психичног стања сумњивог лица, не спада у задатак лекара него философа (психолога).

Овим начином испитивања свесности, расправљено је пред нашим судовима и дело Живојина Стојковића телеграфисте из Ниша. Он је, 13. Децембра 1880. године, у наступу лудила, убио свог шефа Прендића, обранио телеграфисту Лонгиновића, и покушао да убије шефа поште. Првостепени суд осуди га на смрт. Доцније би ослобођен од казне, пошто је дужим осматрањем у лудници утврђено, да пати од халукцинације слуха, од уображења о својој сили и величини, и од лудила гађања; дакле било је доказано, да је дело извршено у неурачуљивом наступу. Интересне белешке о његовој болести, саопштио је др. М. Вл. Васић у *Правнику* за Фебруар 1893. године. У податцима пок. др. П. Миљанића, из Црне Горе, налазимо овај случај убиства, у наступу халукцинације слуха. Један старац патио од тих напада. Нешто му је непрестано шапутало „закољи, закољи“; и он једног дана доиста пререже грло детету свог брата. После двомесечног лечења, умро је у болници као луд.¹⁾

Истоветне појаве неурачуљивости налазимо код преступника, који пате од епилепсије, и врше кажњива дела

1) „Бранич“ 1889. (бр. 4. и 5).

у наступу силног епилептичног гњева (raptus epilepticus). То се често дешава, наскоро пред и после епилептичног напада; и зато је при решавању о кривичној одговорности тих лица, нужно да се сазна граница, између свесне радње, и послова у помућеном стању. У овом погледу, налазимо довољне правне поуке, у следећем пресуђеном примеру.

Село Висибабa, у пожешком срезу округа ужицког, као сваке године, тако и другог дана Тројица 1894. године, светковало је своју *завештину*, на месту „Савовцу.“ Око 11 часова ноћу, пошто се већина разишла, остало је неколико сељака са породицама, и коло је још играло. Под шатром Милана Петровића. стане правити наред Драгиша Ђорђевић из Висибабe, завади се са Петром Јањићем, и повуче га са стола, за којим су седели. Газда од шатре јави случај председнику општине; и он одмах нареди да Драгишу умире, или вежу и уклоне. Чим је општински послужилац Јован Зарић, пришао Драгиши, он га удари у трбух ножем, који је догле држао у руци. Од ове повреде Јован премину трећег дана.

На испиту Драгиша је показао да зна за оптужбу, само по ономе што му казује истражна власт; иначе *никако се не сећа да је Јована убио, ни да га је видео на сабору.* Седео је са друштвом под шатром, и пио. Нож је имао у рукама, јер је јео печење. Био је, вели, до лудила пијан.

Сведоцбама очевидаца потврђено је, да је Драгиша наскоро по извршном делу, пао на земљу, и у дрктавици лежао четврт часа; а доказано је и то, да је имао и у притвору епилептичких напада.

По одлуци суда, Драгиша је био на осматрању у окружној болници, од 1. до 13. Септембра исте године. Дотични лекар објаснио је на претресу, да оптужени пати од дужег времена, од падавице у хроничном стадијуму. Пре наступа, он је у врло раздраженом стању, које се донекле може назвати *епилептичним лудилом.* За дело, извршено у овом стању, оптуженици су неурачуљиви. После јаког епилептичног напада, болесник бива изнурен и малаксао, и није у стању да предузме никакво самостално дело... Ово површно објашњење о границама свесности у раду епилептичара, није пружило ни једног разлога за извињење кривице. Пресудом првостепеног

ужичког суда Драгиша би осуђен на десет година робије, као урачуљив. Примедбама Апелационог Суда наређено је дослеђење, са задатком, да поменути лекар јасније обележи границе раздраженом стању, о коме је рекао да се *донекле* може назвати епилептичним лудилом. Лекар је одговорио, да се према научном искуству не да тачно определити време раздражености код епилептичара, само се зна да то време постоји.

Из извешћа лекарске комисије, која је за тим послатрала оптуженика у Београду у државној болници за душевне болести, наводимо следеће научне резултате:

Епилептични нападаји, који сналазе Драгишу, различни су по јачини и трајању. Сви имају заједничку особину, да њиховим узроком наступа помрачање свести и таква забуна код Драгише, да он *апсолушно не зна шта ради или говори*. У болници показао се као врло опасан и агресиван *пре и после* наступа. Што је најопасније, кад га болест снађе, има често халукцинације. Тако је једном тражио *још* воде да пере сто, а у ствари трљао га је сухим рукама, и брисао капама осталих болесника. Другом приликом, у љутини што је секундарни лекар наредио да га *обрију у пешак*, пао је у такав наступ раздражења, да се предвиђала велика несрећа по околину. Изглед му је био ужасан, кожа црвена, очи закрвављене, имао је претећи тон у целој позитури, и грдио је и црсовао на најбруталнији начин поменутог лекара. Овом су приликом утврђена ова факта: у Драгишиној глави настала је помућеност моментано за време разговора о бријању, и он је сасвим збуњено — при том непадневши на земљу — извршио све оно, што је напред описано; освестио се напрасно, и опет започео лепо да говори; и што је најглавније, он се *апсолушно не сећа ничега, што је говорио и радио за време овог наступа*. Постојала је дакле, вели комисија, *апсолушна амнезија*. Драгиша је заиста епилептичар, и то у два облика: а. са наступима падања на земљу, губитком свести и успомена, и тонично-клоничним грчевима у целом телу; и б. са предоминирајућим психичним симптомима без падања и грчева, а са апсолутним помрачањем свести, агресивношћу, халукцинацијама и потпуном забравношћу (амнезијом).

WWW.UNILIB.RS, Кад узмемо, вели комисија на закључку извешћа, још следеће околности у обзир: 1. да је Драгиша имао 5—6 наступа падајуће болести, пре и после извршеног злочина; 2. да је и на по сахата после дела, имао наступ; 3. да је по актима *шао* и *држшао* онда кад је дело извршио, и кад је био везан — на коју околност обраћамо особиту пажњу, јер судски није узета у обзир; 4. да је Драгиша ударио Јована ножем одмах, чим му се приближио, дакле без икаквог повода и разлога, што одговара само епилептичарима, онда ми морамо тврдити, како на основу свега досад изложеног, тако и по нашем искуству у случајима овакве природе, које базира на науком утврђеним истинама, да је Драгиша *Ђорђевић* извршио убод ножем у *шробух* пандура Јована, у *неурачуњивом* стању, које је било условљено епилепсијом, од које *пати*.“

На основу овог извешћа, Драгиша је пресудом Апелационог Суда ослобођен од кривичне одговорности као неурачуњив. Њу је оснажио Касациони Суд решењем од 28. Марта 1897. Бр. 12.155.

О границама урачуљивости код епилептичара, налазимо података и у следећем примеру:

Ноћу између 4. и 5. Децембра 1894. умро је напрасно Милисав Марчић трговац из Врање. Од две године био је у шлогу на домаћој нези, али је по уверењу лекара имао услова да живи дуго. Посумњало се, да га је отровала снаха Ката, жена сина му Марка.

На саслушању код полицијске власти 9. Децембра поменуте године, Ката је признала дело тровања, причајући следеће појединости:

...Већ је 17 и по година, како у брачном животу много патим, нарочито од свекра пок. Милисава, који ме је најгрозније *кињио* и најгадније *ружио*. Мислим, да ме је он дотерао и до падајуће болести, од које патим ево већ седам година. Докле беше здрав, још сам које-како могла да га трпим; али од како се поболе, настадоше за ме најцрњи дани. Није се померао с места; под собом је поганио. Дворица сам га и чувала, али му никад нисам могла омилети. Он ме је непрестано називао најружнијим именима, и хранио најгаднијим стварима; и зато ми је постајао све одвратнији.

...Од прилике пре месец дана случајно отворим ковчег покојне свекрве, и претурајући по њему нађем мало парче мишомора, за које дотле нисам ни знала. Одмах ми дође мисао, да тим отрујем свекра, те да га се једаред курталишем. Покушам да то и учиним, али ми нешто у глави рече „*Не! што ће да направиш“*?!¹⁾ Ја се тргнем; покајем се, и мишомор опет оставим на своје место.

...Поменула сам да сам болесна. Моја је глава некако увек буновна; а нађени отров још ме и више збуни. Од тада непрестано мишљах на отров и свекра Милисава. Међу тим, он с дана на дан биваше све пакоснији и љући. Најзад прошле суботе баш се решим да га отрујем, и то изврших овако. Узмем парче мишомора, па га на плочи поред огњишта истуцам једним камичком, који одмах бацим у ватру. До кухиње имали смо више радника, који су слагали духан. Да ме не би ко од њих видео на оном послу, затворила сам врата од кухиње. Наш слуга Ранђео, покуша да уђе, но ја га вратим.

...У вече, пошто одоше радници, наспем старцу пасуља у један сахан, и посолим га истуцаним мишомором. Слуга Ранђео упита ме шта то радим, и ја му казах да је то нека трава за старца, дане погани под собом. Ранђео однесе пасуљ старцу.

...Чим сам то свршила легнем у постељу. Глава ме је болела и свест ми *штацала*. Муж Марко нашао ме је лежећу. На питање казала сам му, да је старац вечерао. Затим вечера и он, леже и заспа.

...Целе ноћи нисам могла да заспим. Била сам непрестано у бунилу и ватри. Пред зору дигнем се, одем свекру на прозор, и погледам унутра — он спаваше. Вратим се у своју собу. Мало после старац поче да бљује.

...Мој муж Марко у зору је отишао старцу. Пошто се отуд врати, рече ми да му одем и да га очистим, јер се и убљувао и опоганио. Ја одем. Старац ми рече, да му се нешто смучило па је повраћао. Ја га избришем и очистим, али је старац и после тога још бљувао.

¹⁾ Провинцијализам, који означаје прекорну мисао „шта то радим“?!

Сви се поплаше за њега. Позову му кћер Насту. Окупају га и обријају.

...Мени је било све теже у глави. Најпосле почнем кукати „што направих“?! Потрчим к Морави да се дам. Виде ово муж ми Марко, а нађе на полици и пасуљ од старчеве вечере; сети се да сам ја учинила ову несрећу, врати ме у собу, и узде револвер да ме убије. У том тренутку, мене ухвати моја падајућа болест, и паднем у несвест. Шта је Марко радио даље с револвером, не знам. Сећам се да сам после тога била у кухињи. На плочи до огњишта, слуга Петар нашао је оно место, где сам туцала мишомор. Једним дрвцетом чепркао је по остатцима, који су онде на плочи били залепљени. Ја сам доцније све то покрила пепелом, а затим збрисала у огањ, да се не нађе. Онај отровани пасуљ избацила сам из сахана преко зида у двориште Баба-Катића...

Ту је прекинут испит следећом белешком иследника: „*Каша је изјавила да јој је тешко. Поводећи се изашла је у ходник, на чисти ваздух, и одмах је пала од своје падајуће болести. То је било у 10¹/₄ часова пре подне. Пошто се опоравила, настављен је испит у 10³/₄ часова пре подне.*“ Затим је завршила своју исповест изјавом да нема ништа више да наведе у своју одбрану. Закрстила је поред свога имена, као неписмена. Протокол су потписала два присутна сведока.

Главни Санитетски Савет утврдио је, да је старац умро од отрова.

На суду је оптуженица изјавила да није крива. На убеђујуће питање, са обзиром на њено признање код иследне власти, одговорила је: „*Ја не знам. Ја нисам отровала Милисаву, ништа знам ко је то учинио. У мојим рукама није ништа ухваћено.*“

Од двојице лекара, позваних на суђење, један који је оптуженицу раније лечио, изјавио је, да она има просту епилепсију, која задржава интелигенцију пре и после напада. Није приметио никаквих трагова прелазног лудила ни пашавости. За трајања напада није оптуженица у стању да учини овако дело; и зато закључује, да је она у овом случају била свесна своје радње. Други лекар, који је оптуженицу дуже време посматрао у болници, дао је мњење: да она пати од епилепсије „*mitior*“

т. ј. од блажих епилептичних напада, често скопчаних са прелазним лудилом, које се може појавити и пре и после епилептичног наступа, а може га чак и заступити. То лудило траје по неколико часова, а каткад и више дана. Није га приметио код оптуженице, која је у болници у размаку од 12—16 дана имала епилептичне нападе пет пута од 10—30 минута трајања. У ње није здрава ни материца, које стање има великог уплива на психични живот жене. Може се вели, поуздано тврдити, да је код ове врсте епилепсије, радња боног лица у много случајева скопчана са прелазним лудилом; али је врло тешко определити, да ли је оптужена Ката била у овом конкретном случају свесна својих поступака.

Пресудом првостеп. враћанског суда, коју је одобрио и Апелациони Суд, осуђена је оптуженица на 10 година робије, за хотимично убиство, тровањем; но ова је пресуда оборена примедбама Касацијоног Суда од 21. Августа 1895. № 2178. Несумњива епилепсија с једне стране, а с друге њен наступ у самом времену саслушања оптуженице код иследне власти, доводе у питање доказну снагу њеног признања о извршеном делу; и зато је највиши суд наредио, да се прибави мњење сталне лекарске комисије, о томе: *да ли епилепсији претходи помућеност разума, са искључењем урачуљивости, и у којим границама то бива; и по томе, да ли је оптужена била у свесном стању кад је на протоколу 9. Децембра 1894. признала дело, а одмах за тим пала у несвесно стање.*

На протоколу XVI. редовног састанка од 6. Октобра 1895. Главни Санитетски Савет на стављено питање одговорио је следеће:

1. „Епилептична лица нису у нормалном душевном стању, за време напада болести, као и за неко време пре и после напада; и зато су у том времену неурачуљива.“

2. „Време трајања те неурачуљивости није подједнако код свију епилептичара. Ван тога времена могу бити урачуљиви, и ако код њих, нарочито код оних који подлегну честим жестокима наступима, ослабе временом и свест и воља.“

3. „Судећи по исказу на протоколу саслушања од 9. Децембра 1894. Бр. 16.622. Савет је мњења: да је оптужена Ката била при свести за време испита.“

Пошто ово мњење није ни у чему изменило доказну снагу признања оптуженице, Апелацијони Суд понова одобри првостепену пресуду; а то се утврди и решењем Касационог Суда.

У представљеном случају старог правосуђа, Народни је Суд дошао предузетом истрагом, само до површног, или боље рећи формалног резултата. Оптужени је признао извршено дело, правдајући се да је то само несрећни случај без повода. То је признање узето као потпун доказ свесне радње. По њему је констатовано намерно убиство. Затим, пошто није било никакве сумње о оствареној преступној вољи, изречена је пресуда, да се оптужени казни смрћу. На томе је свршена ствар, јер нема трага о ублажењу казне помиловањем. Дело је дакле расправљено, без оцене психичне стране оптуженикове, тога неизоставно нужног услова, за констатовање казнене одговорности.

Данас, правилну расправу оваких питања, руководи само тачна анализа догађаја. Њу, у првом реду условљава свестрана оцена интелигенције, и душевног стања оптуженикова, по наслеђеним и природеним особинама. Можда би се таквом истрагом и овде, као у приказаним доцнијим случајима, дошло до истоветног осведочења, да је оптужени Милутиновић извршио злочино дело, као умно поремећен. Овако, без оцене меродавних чињеница, остао је необјашњен узрок догађаја, и оптужени је платио главом као крив и потпуно урачуљив; и ако нису истраживани докази о тој урачуљивости.

Наше старо правосуђе, као што видимо из наведеног примера, није располагало научним средствима, ни довољном спремом својих судија, за опажање и констатовање стања, које је данас познато у науци казног права под именом „*insania occulta*“ (прикривено лудило).

ЕНЦИКЛОПЕДИЈА ПРАВА

од
ПАСКВАЛЕ ДЕЛ БУДИЧЕ

(Наставак)

ДРУГА ГЛАВА

Објективно и субјективно право.

§. 8.

Право се може посматрати са два гледишта, *објективног* и *субјективног*. У објективном смислу право је правило за спољну слободу људи и може се о њему оваква дефиниција дати: *скупи општих правила за оне радње, које су пошребне за постизање и одржање личних и социјалних циљева људских*. Та правила као целина преставаљају *правни поредак*, тј. онај поредак, који потиче од државе, који обезбеђује мир у међусобним односима појединаца, који потчињава појединце друштвеној моћи и омогућава хармонично развиће човека према његову опредељењу.

У субјективном смислу право се посматра с обзиром на човека, који му је субјект и тада се оно јавља као моћ радње, као гаранција за слободу, која се развија у границама одређеним правилом, нормама (*facultas agendi* у противности према *norma agendi*).

Kümelin у своме спису о дефиницији права (*Reden und Aufsätze*, Freiburg u. Tübingen, 1881. стр. 322 и даље) иде са обележавањем разлике између објективног и субјективног права, тако далеко, да их сматра као два појма који се не могу свести под један заједнички виши појам.

У латинском и новолатинским језицима, као и у немачком и српском језику једна иста реч (*jus*, *droit*, *diritto*, *derecho*, *recht*, право) означава и објективно и субјективно право. У енглеском је другаче; од Блекстона (*Blackstone*) на овамо употребљава се израз *law* у смислу објективног права, а израз *right* у смислу субјективног права. (*Bergbohn*, *Jurisprudenz u. Rechtsphilosophie*, I. Leipzig, 1892. стр. 47. у примедби).

Овде доносимо, ради упоређења и објашњења, неколике главне дефиниције права.

Објективне дефиниције:

Ulpianus, *Dig.* I. 1., 10: *Justitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi.*

Dante, de *Monarchia* I. 5: *Jus est realis et personalis hominis ad hominem proportio, quae servata hominum servat societatem, et corrupta corrumpit.* — Она има добру страну, да сматра право као поредак потребан за одржање друштва,

али се идеја о пропорцији, сразмери примењена на аристотелску философију, не поклапа са природом права.

Kant, *Metaphysische Anfangsgründe der Rechtslehre* стр. 33: *Скупи погодаба, под којима воља једнога човека може постојати поред воље другога, по једном општем закону слободе. У њој је право схваћено у своме чисто формалном спољњем облику, без обзира на садржај тих погодаба.*

Hegel, *Philos. des Rechts*, §. 29: *Егзистенција слободне воље: слобода као идеја.* — Сувише широка дефиниција, која обухвата морал заједно са правом.

Trendelenburg, *Naturrecht*, §. 46: *Скупи општих одредаба делања, по којима се стичка целина и њезини делови могу очувати и развијати.* — Најпотпунија дефиниција: садржава главне атрибуте права; она је послужила као образац (модел) нашој дефиницији.

Субјективне дефиниције:

Romagnosi, *Diritto pubblico univer.* §. 178: *La facoltà di fare o di ottenere tutto quello che è conforme all' ordine morale di ragione in quanto non può essere senza ingiustizia contrariata da chicchessia* (Могућност да чинимо или прибавимо све оно што одговара моралном поретку разума у толико, у колико се томе нико без неправде не може проитвити).

Rosmini, *Diritto pubblico univer.* стр. 137.: *La facoltà di agire ciò che piace protetta dalla legge morale che ne impedisce ad altri il rispetto.* (Могућност да чинимо оно што нам се свиди, заштићена моралним законом, који принуђава друге да је поштују).

И ове две последње дефиниције, као у опште све субјективне, греше у томе што претпостављају да правна норма постаје из себе саме — да је самоникла. (О тешкоћама за правилну дефиницију права испор. *Trendelenburg*, *Kleine Schriften*, II. стр. 81.—90.).

§. 9.

Из права у субјективном смислу потиче разлика *права* и *дужности*: права, у колико њихов субјект има моћ да ради слободно ради постигнућа извесног свог интереса, под гаранцијом норме; дужности, у колико су остали обвезани да признају и поштују такву радњу. У првом смислу норма дејствује као сила заштитница, у другом смислу као сила која сузбија сваког у његове правне границе. Право и дужност су корелативни појмови, који неминовно изазивају један другога, и који су битни делови у одредби какве извесне норме. Ако се у животу реалном и јављају односи из којих потичу обвезе, опет за то стоји то, да обоје потичу из једног истог правног посла.

Сваки субјекат прáва уједно је и објекат дужности. Лице које би имало само права било би противно разуму и друштвеном поретку. У извесном смислу ово би на пољу јавног права могло вредети за личност тиранина (деспота) који по аристотелској дефиницији влада на своју корист, и сматра се да није везан никаквом дужношћу према својим поданицима.

§. 10.

Како објективно тако и субјективно право по њиховој су природи *позитивно право* (*ius positum, constitutum*) тј. право које је установљено изрично или којим другим пуноважним начином по општем сагласију, у погледу људских односа. Без тога услова позитивности, норма би, на ма каква она била, остала без њене практичне силе и свела би се на просту апстракцију. Не да се, дакле, замислити да поред позитивног права или над њима постоји неко *рационално* или *природно* право, које би било изведено из ума и које би представљало систем прописа, без људске санкције. То схватање које дели право у два засебна облика његовог постојања, позитивно и рационално право, и које схвата ово последње као право за се, онакво исто као и прво, данас се преживело и данашња наука тежи шта више да истисне из памети последње трагове старе доктрине. Одредба, ма каква она била, не може постати правном, ако се она не тиче односа конкретних и реалних: ван тога поља могу истина постајати морална правила, мњења и убеђења лична, више или мање умесна, али право никакво.

Из порицања постојања неког засебног рационалног или природног права не потиче то, да се тиме уједно пориче *идеална страна* права а с тим и *философија права*, у које је баш помнута страна предмет истраживања. Као и код свију људских феномена, тако и код правних факта уноси се извесан идеалан елеменат и представља, дакле, оно што је у њима релативно заједничко, трајно и опште; то је оно што представља *истину у стварности*, као што би рекао Вико. Но оно што називамо страном или елементом идеалним, није нешто одвојено или противно позитивном праву, већ то исто позитивно право друкче обрађено и посматрано са друге тачке гледишта¹⁾.

Горе изложени појам битно се разликује од онога што влада у школи правника-философа двају прошлих векова, по којој се природно право схватало као скуи прáва,

¹⁾ О природном и позитивном праву гледај: Filomusi-Guelfi, *Del concetto del diritto natur. e del dir. positivo nella storia della Filos. del dir.*, Напољ, 1874. — Miraglia, *Filosofia del diritto*, стр. 242 и даље, — Bergbohm, *cit.* I.

која произлазе једино из људског разума. Упоредо са природним правом јављало се у друштву и позитивно право, и једно и друго сматрани су као системи за себе, без икакве тешње везе међу собом; прво као опште непромењиво и неопходно потребно, основано на апстрактном разуму; друго као везано за извесно земљиште, промењиво по вољи, основано на потребама и односима заједничког живота.

Римљани су на различан начин схватали *ius naturale*. По познатој прострукој подели Улпијановој (*ius naturale, gentium, civile*), која је ушла у институције Јустинијанове, *ius naturale* имало је своју основу у физичким особинама живих створова, и као такво било је заједничко и људима и животињама. Dig. I, 1, 1 §. 3.: *Ius naturale est quod natura omnia animalia docuit: nam ius istud non humani generis proprium, sed omnium animalium quae in terra, quae in mari nascuntur, civium quoque commune est.* У ужем пак смислу, како га је схватао Гајус, *ius naturale*, које је произишло из *naturalis ratio*, идентификовано је са *ius gentium*, и састављало је опште право свију људи; али је увек остало позитивним правом, као што је и *ius civile*, од кога се разликовало само својим карактером општности (универсалности). Dig. I, 1, 9.: *Omnes populi qui legibus et moribus leguntur, partim suo proprio partim communi omnium hominum iure utuntur. Nam quod quisque populus ipse sibi ius constituit, id ipsius proprium civitatis est vocaturque ius civile, quasi ius proprium ipsius civitatis: quoque vero naturalis ratio inter omnes homines constituit, id apud omnes peraeque custoditur vocaturque ius gentium quasi pro iure omnes gentes utuntur.* Међутим, из неких одломака се изводи, да римском правништву није била непозната мисао о једном идеалном, вечном непромењивом *ius naturale*, које се не разликује много од појма најновијег времена. Као пример могу послужити: Paulus (D. I, 1, 11.): *quod semper aequum ac bonum est ius dicitur, ut est ius naturale* — Morcianus (Inst. I, 2. §. 11.): *Naturalia iura... divina quadam providentia constituta semper firma atque immutabilia permanent.* — Gaius (D. IV., 5, 8.): *Civilis ratio naturalia iura corrumpere non potest, etc¹).*

ГЛАВА ТРЕЋА

Постанак или извори права.

§. 11.

Према разном ступњу културе народа право се може јављати у два разна облика, у облику *обичаја* и у облику *закона*. Код првог пропис, норма, потиче непосредно из опредељених радњи, а код другог, она се садржи у извесној изречној појави.

¹) Испов. Voigt, Die Lehre des ius naturale, aequum et bonum et ius gentium der Römer, Leipzig 1856 I, §. 52.—60. — Capuano, Origine, storia e progresso del ius gentium, Напољ 1875. — Moriani, La filosofia del diritto nel pensiero dei giureconsulti romani, Firenze, 1876.

Ова два облика уједно су и извори на који се обраћамо при сазнању и примени права.

§. 12.

Обичај.

Ако су правне норме изражене у обичају једног народа, у коме заиста стичу њихову обвезну снагу, онда имамо пред собом обичајно право. Сваки обичај или навика нису уједно и правни обичај, већ само они акти који потичу из правне свести народа и који баш због тога услед честог и општег понављања постају обичаји. Према томе два су битна састојка у обичају: правно осећање, убеђење народа, и спољна радња у којој право добија свој облик и израз¹⁾. Трајности и општности које се обично траже, у основу, нису услови за постајање обичаја, већ само спољни знаци који сведоче његово постојање. У трајности сталности имамо знак да радња није производ каквог тренутног узрока, већ да је потекла из убеђења оних који је врше и да одговара њиховом појму о праву; а у општности имамо знак, да такво убеђење није убеђење само једног или неколицине, већ свију или већине једног друштва. Међутим, са осном се обичај назива непосредним извором права, јер он представља норму коју не изриче какав нарочити орган или посредник, већ га остварује цео народ као нешто што је спонтано и заједничко у његовим навикама²⁾.

Ни народно убеђење ни просто вршење за се нису основи обичаја, јер прво док се не појави у вршењу остаје у стању простог осећаја, схватања, а друго, ако није израз овог последњег, нема значаја за право. Прави је основ у заједници елемената, без којих нема обичаја. Из правног осећања народног потиче побуда за радњу у извесном правцу, али само кад је та радња извршена постаје обичај.

За обичајно је право без значаја, да ли је које или више његових правила изворно потекло из непосредног убеђења народа или из каквог ужег круга, из решења мудрих људи; јер у овом последњем случају такво правило, ма колико да је смишљеног и намерног порекла, улази у област обичаја у толико само у колико је постало општим убеђењем и у колико га се народ буде држао у његовим навикама. Тако исто може се десити, на мало вишем ступњу културе, да уз обичаје чисто народне дођу други другог значаја међу правницима, тј. међу оном класом људи која се по свом

1) Stahl, Philosophie des Rechts, Heidelberg, 1870. II. Abt. I, стр. 238.

2) Puchta, Gewohnheitsrecht, Erlangen, 1828—73., I, стр. 9.

позиву нарочито посветила изучавању и примени права. Осим тога ваља приметити још и то, да дејствоваће правника по себи не ствара ново право, већ да правила која отуда потичу постају или из решења судских (*usus fori*) или из науке (*communis opinio, doctrina*), а да добијају правну вредност тек кад у путу опште употребе стеку оне услове, који су обележје обичаја.

Римљани су обичајно право означавали речима *m/s, consuetudo, ius consuetudinis, ius non scriptum*.

Inst. I. 2, §. 3.: *Constat autem ius nostrum (civile) aut ex scripto aut ex non scripto, ut apud graecos: τὸν νόμον οἱ μὲν ἔγγραφοι, οἱ δὲ ἄγραφοι.* — § 9.: *Ex non scripto ius venit quod usus comprobavit; nam diuturni mores consensu utentium comprobati legem imitantur.*

Ulpianus, Frag. 1, 4: Mores sunt tacitus consensus populi longa consuetudine inveteratus.

Cic. de invent. II, 22: Consuetudinis ius esse putatur id, quod voluntate omnium sine lege vetustas comprobavit.

У свима овим цитатима истичу се главни извори обичаја и обележја општости и сталности.

Теорији, коју уче Савињи (Систем I. §. 12.) и Пухта (цит. дело), да је право производ народне свести извесног народа, главна је мана у томе, што сматра ту свест као фактично право, независно од облика у коме би се оно испољавало; закон и обичај су према томе само проста средства за признавање права, које већ постоји развијено у народном убеђењу. Пухта дефинише право овим речима: оно је опште заједничко убеђење људи, који припадају једној правној заједници.

Није за примање ни мишљење истих писаца којим се Јуриспруденцији приписује својство извора.*) Јуриспруденција нема тај задатак да производи какво ново право. У свом практичном облику она је позвана да право, које већ постоји, примењује на поједине случајеве, а у теоријском облику она га тумачи, систематише, развија његова начела, указује на погрешке и т. д.; али начела, правила којима правници стварају важност, не постају животне норме док се не претворе у обичај, или док не уђу у закон.

§. 13.

Обичај је првобитан изворан облик, који је за примитивне народе. У почетцима културе, кад превлађују осећање и фантазија и кад су друштвени односи прости и неразвијени, не може се још помишљати на онакав промишљени и посредан облик права, какав је закон, јер овај претпоставља много већи ступањ културе и много савршенији праван поредак. Једини облик, дакле,

*) Ову сам доктрину био узео у првом издању ове књиге (Дел Ђудиче).

који приличи за та времена то су обичаји, у којима се исказује правно убеђење народа.

Кад се тај ступањ развића пређе, обичајно право не престаје, већ и даље траје у сфери, широј или ужој, уз нов облик права. Али, као год што свесна воља превлађује над обичајем, тако се и закон, који је израз воље државне, све више распростира над животним односима а сужава се поље намењено обичајима и толико га потчињава, шта више до тога, да њихова важност зависи од признања законодавчева.

Сви народи имају у своме животу период у коме је вазило обичајно право; но важност, обилност и трајање његово зависи од историјских прилика и духа сваког појединог народа.

Код Римљана се *ius non scriptum*, неписано право, сматрало као извор паралелан *ius scriptum*-у, писаном праву, и од једнаке вредности. Његова област била је, наравно, већа у прво време, и смањивала се доцније у сразмери у којој се ширило писано право, регулишући све установе живота; али је обичају увек признавана моћ мењања или поништавања једног закона, но с тим ограничењем, да један особени обичај није могао вредети, против једног општег закона.

Julianus, у Dig. I, 3, 32 §. 1.: *Inveterata consuetudo pro lege non immerito custoditur, et hoc est ius quod dicitur moribus constitutum. Nam cum ipsae leges nulla alia ex causa non teneant quam quod iudicio populi receptae sunt, merito et ea, quae sine ullo scripto populus probavit, tenebunt omnes: nam quid interest suffragio populus voluntatem suam declarat an rebus ipsis et factis? quare rectissime etiam illud receptum est, ut leges non solum suffragio legis litoris, sed etiam tacito consensu omnium per desuetudinem abrogentur.* — Овој изреци као да противречи једна Конституција Јустинијанова у Cod. VIII, 52, 2, која вели: *Consuetudinis usque longaevis non vilis auctoritas est, verum non usque adeo sui valitura momento, ut aut rationem vincat aut legem;* али се овде вероватно смера на локалан обичај на супрот општем закону. (О разним покушајима, које су чинили романисти, да доведу у склад ова два текста, гледај Windscheid Пандекте, I, § 18. т. 2.).

У данашњем праву, на против, услед кодификације, свуда је укинута обичајно право, као опште право, а задржано је само за поједине односе. Тако је и за Италију по чл. 48 грађ. зак. у колико се закон на њих не позива. У трговачком и међународном погледу веће му је поље примене. Но у сваком случају обичај не може бити *contra legem*. Исти закон (чл. 5. прелим. пр.) не признаје *desuetudo*, избичавање, као начин престанка закона, а чл. 1. Тргов. Зак. признаје трговачке обичаје само у погледу оних односа, који нису њиме уређени.

(За обичајно право, осим наведених дела, могу послужити још и ова дела: Beseler, Volksrecht und Juristenrecht, Leipzig. 1843. — Zitelmann у Arch. für civilistische Praxis, Leipzig. 1843. — Windscheid, цит. дело I, §. 15.—19. — Bruns Das heutige römische Recht у Холцендорфовој енциклопедији, §. §. 5.—7., 5. издање 1890. — Ihering, L' esprit du droit romain (trad. par de Meulenaere), Paris, 1877. II. § 29. — Schuppe, Das Gewohnheitsrecht, Breslau, 1890. — Jellio Vanni, Della consuetudine nei suoi rapporti col diritto e colla legislazione, Perugia, 1877.)

(Наставиће се)

О ДВОДОМНОМ СИСТЕМУ

(Наставак)

II. — Теорија о подели законодавне власти.

Теорија ова јесте дело француске либералне школе. Она се састоји из ове две идеје. Прво, да се само поделом законодавна власт може спречити да не постане апсолутном, и, друго, да двојност у њеној организацији захтева већ сама природа посла коме је та власт намењена. По томе Горњи би Дом био једна либерална установа. Исто тако, он би био један нужан точак у механизму законодавне власти, без кога ова не би била у стању правилно дејствовати. Обе те идеје треба развити.

1. — Свака власт има тежњу да постане апсолутном. Од тога правила не чини изузетак ни законодавна власт. Што је код ње оригинално, то је што изгледа да се она не може подвргнути никаквим ограничењима која би ту њену тежњу сузбила. Она се не може везати законима, јер је она та која законе ствара. Ако би јој њима какве препоне биле наметнуте, она би имала један прост начин да се тих препона ослободи, а то је да укине законе којима су јој наметнуте. У границе закона немогуће је затворити онога који је властан законе да мења. — Законодавна власт не може се ограничити ни другим двома властима, извршном и судском. Да би ове биле у стању устављати је, први је услов да с њоме буду координоване. Међутим оне су јој субординоване. Оне су установљене законом¹¹⁾; круг је њихове надлеж-

¹¹⁾ Овде се намерно не чини разлика између уставних закона и обичних; зашто објасниће се убрзо.

ности одређен законом; значи да законодавна власт увек има могућности да тим истим, законским, путем ове власти апсорбује, или да им надлежност сузи. Оне постоје, обе, докле она хоће, и могу онолико колико им она допустити; оне су и у сувише зависном положају према њој да би јој могле противстати. — У недостатку законских ограничења, постоје ли за законодавну власт ограничења морална? Не постоје ни она. Та је власт једина међу властима организована на изборној основи. Органе извршне власти поставља шеф те власти, који сам чешће влада по праву наследства него по праву избора. Органи судске власти такође се постављају, а не бирају. Једини који се бирају, то су органи законодавне власти. Једини они своју власт држе непосредно од народа. У исто време, дакле, кад располажу законском моћју апсолутном, они представљају и највиши морални ауторитет који се у једном демократском друштву може наћи.

То је једна идеја Монтескијева да, тамо где власт не налази ни на какве границе, нема слободе. Јер слобода то је она област човекове радње у коју власт не сме да пређе, код које се она зауставља, где она на једну границу удара.¹²⁾ И законодавна се власт мора по томе ограничити, само на који начин? Остаје свега један. Њу која изгледа неограничима треба ограничити саму собом. Другим речима, треба је поделити. У место што би је сву једво тело сјединило, треба установити два тела од којих ће свако само један део од ње уживати. Чим их буде два, ниједно неће бити свемоћно. Та ће се два тела узајамно ограничавати. То је иста она метода којом су се Римљани послужили против личног апсолутизма, кад су једног краља заменили двојицом консула.¹³⁾

Кад се каже да је то једини начин да се законодавна власт ограничи, не мисли се да је то једини који је био покушан. Прво, било је покушано да се она ограничи уставом. Закони су се поделили на оне које законодавна власт може да промени, и на оне које не може. Ови су други названи уставнима. У ту другу категорију стављени су сви они закони којима се обезбеђује независност других власти према законодавној, и

¹²⁾ Esprit des lois, XI, 6.

¹³⁾ Stuart Mill, On Representative Government, XIII.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

лична слобода. На тај начин законодавна се власт ограничава законима, — законима чија је промена стављена ван њене надлежности, који су и за њу неприкосновени.

Ми смо на другом месту опширније разложили за што сматрамо да су уставна ограничења недовољна.¹⁴⁾ Овде помињемо само толико да, сем у Сједињеним Државама, нигде није предвиђено једно тело које би имало задатак да оцењује уставност обичних закона, и које би било у праву да одрече примену онима од њих које би законодавна власт издала преко своје уставне надлежности, или на супрот прецизним уставним прописима. Од туда могућност за законодавну власт да уставне законе укине законима обичним, и да се тако ослободи ограничења која би се за њу у оним првима налазила.

Друго, покушано је било да се законодавна власт ограничи шефом извршне власти. Овај је добио право вета, право да поништи одлуке законодавног тела. Право вета једно потребно право. Оно заштићава шефа извршне власти од оних одлука законодавног тела које би противу њега биле управљене; којима би се, нарочито, на то ишло да му се надлежност сузи. Докле год одлуке тога тела не би без његовог пристанка могле постати законом, не би било опасности да ће оно поред законодавне власти присвојити себи и извршну. Али по том се већ види да је право вета дано шефу извршне власти, не да би законодавно тело ограничило, него да би се сам од њега бранио. Ако би он на основу тога права хтео подвргнути ово тело једном систематском надзору, оно би брзо дошло према њему у онакву зависност у каквој се неће да он према њему стоји. Оно би њиме било потчињено, а не ограничено. Оно би престало бити свемоћним, али би за то он свемоћним постао. Кад год је у Француској, у одсуству Горњег Дома, шеф извршне власти био принуђен да сам непосредно зауставља скупштину, између њега и ње отварало се питање о надмоћности. То је питање после изазивало прави уставни сукоб који се државним ударом свршавао. Изгледа да кад год се две власти једна другој противставе, једна мора да одступи. — Двodomни систем има ту добру страну што противставља једну другој две гране једне

¹⁴⁾ О суверености. III.

исте власти. Он отклања непосредни додир, и с њиме повод за сукоб, између шефа извршне власти и законодавног тела. Једна је скупштина контролисана другом; од тога престиж законодавног тела као целине не пати ништа; оно се не види принуђено да попусти једном притиску са стране. — Терет отпора који се мора чинити скупштини треба, дакле, пренети са шефа извршне власти на Горњи Дом. То правило важи нарочито за монархије. Сваки сукоб са скупштином увукао би владоца за један корак даље у партијску борбу, а кад би и он био у њу уплетен, не би било више никог да је са висине посматра, и да у даном тренутку као непристрасни судија између завађених страна посредује. Владоочев ауторитет, за тим, баца се у игру тек по крајњој потреби, кад слабија средства више не помажу, али да би то каквог дејства имало, потребно је да се тај ауторитет предходно не истроши сасвим у свакидашњој борби са скупштином. — Према томе не може се рећи да право вета чини излишном установу Горњег Дома. Обрнуто је тачније: установа Горњег Дома учинила је излишном употребу права вета. То право ујамчено је истина свима уставима; али се само још изузетно употребљује, — у Енглеској никако више од прошлог века.

2. — Поделом законодавна власт неће само бити ограничена. Њена ће радња још бити успорена. То је баш што треба да буде. Оклевање је мана код извршних органа; код законодавних у мало те није врлина. Извршни органи примењују државну моћ на конкретне случаје; они имају да задовоље потребе једног момента. Они делају, и за то се од њих изискују особине људи од акције; присебност, одлучност, брзина извођења. Законодавни органи, на против, позвани су да регулишу сталне односе у друштву, да пропишу правила која ће трајати. Они не делају, него већају. Њихов је посао једна студија, а ова да би била добра, не сме бити нагла.¹⁵⁾ Због ове основне разлике између законодавне и извршне радње, прва је руковођена навек једним шефом, а за другу се употребљава једно тело. Један човек има то преимућство над једним скупом што се брже решава; један скуп опет више јемства даје да ће једну ствар свестрано испитати.

¹⁵⁾ Bluntschli, das allgemeine Staatsrecht, II, 4.

У свима земљама законодавно тело подвргнуто је у своје раду једној процедури која је сва срачуњена на то да му не да брзати. Оно се натерује да размишља, и ако не би хтелo. Сваки се предлог предходно упућује једном одбору. После тога он се претреса два пута, у начелу, и у појединостима. Између два претреса може се оставити извештај рок. Забрањено је неки пут усвајати друкчије предлоге него члан по члан. Неке су од ових формалности самим уставом ујамчене. Сумарна процедура избегава се код законодавне власти као и код судске, и то из истих разлога: није главно да те власти раде брзо, него да раде сигурно. Што се, нарочито, од законодавне власти тражи то није да донесе много закона, него да они које донесе буду добри, па макар их и мање било.¹⁶⁾

Дводомни је систем јемство исте природе као и упућивање предлога одбору, два претреса... Управо то су опет два претреса, само два претреса у две разне скупштине. Предпоставља се да једна скупштина, ма колико се пута повраћала на исту ствар, није у стању да увиди погрешке које је сама учинила. Траже се туђе очи да их открију.

Али надзор који врши Горњи Дом нигде није потребнији него у сувременој демократији. Скупштина је по својој дефиницији једна организована дискусија; ако би решавала без претреса, она не би одговарала своје задатку. Међутим, код данашњих скупштине, претрес је све површнији, све краћи, и све неискренији. Прво, с општим гласањем, број се бирача попоо, а заједно с њим бројне. Добиле су се скупштине многобројне. Међутим, где се ствар добро претреса то је у много ужим групама, у мањим одборима, чији се чланови могу искупити сви око једног стола. Права је иронија говорити о измени мисли која би се вршила у једној скупштини од више стотина чланова. Говорник се ту тешко чује; утисак могу да произведу само они разлози који су врло великом броју људи доступни; а то су, већином, општа места, текући софизми, често ни то, него прости фразе. Што је најгоре, тако велике скупштине имају све карактерне знаке гомиле. Оне нису

¹⁶⁾ Esmein, op. cit. I, 3.

руковођене разлозима, него страстима, које не допуштају много размишљања, а сасвим искључују мирно и стрпљиво испитивање. Количина закона које оне реше често је невероватна (по једној статистици за 1885/6 у свакој државици Северо-Америчког Савеза вотира се годишње преко 370 нових закона); та грозничава активност не може се никако сматрати као плодна радња; што се више закона доноси, предходна се студија све већма упрошћава, док се, најзад, закони не почну правити с једном наглошћу која би и код аката извршне власти, простих указа, изгледала вратоломна. Уз то долази и партијски систем који смета дискусији у толико у колико јој не да остати незаинтересованом. Код законских предлога не гледа се више само на њихову унутрашњу вредност; поред тога, и пре тога, пита се од каквих ће последица њихово усвојење или одбачење бити по владу. Колико се корисних предлога одбацило њој уз инат, колико штетних усвојило њој за љубав! То што одлучи једна скупштина у којој је важније с ким ће се гласати, него како ће се гласати, не сме се оставити непрегледано од другог једног тела, које би било у стању ценити ствари с једног гледишта, бар у мањој мери партијској.¹⁷⁾

То су главни разлози којима се брани дводомни систем. Они се изводе из саме природе законодавне власти. Ако би се они примили, потреба Горњег Дома била би доказана за све земље где год има скупштине. Одбрана дводомног система, онако како ју је извела француска либерална школа, чисто је теоријска, и карактера сасвим општег. На основу ње било би сасвим слободно закључити да тај систем није једна ствар локалног или историјског значаја, која овде може ваљати, а тамо не ваљати, да је то нешто више, — једна аксиома данашње политичке науке, као што је рекао Токвил.¹⁸⁾

Дводомни систем, као сваки други, био је критикован. Ако га је либерална школа заступала, радикална га је нападала. Ово су разлози које је она противу њега навела.

1. — Као год што је либерална школа хтела да објасни дводомни систем Монтескијевом теоријом о огра-

¹⁷⁾ H. W. E. Lecky, Democracy and Liberty, I, стр. 370.

¹⁸⁾ Democratie en Amerique, V.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ничавашу власти, тако је исто радикална школа покушала да тај систем доведе у противуречност с другом једном теоријом, оном Русовљевом о народној суверености. Радикална је школа пошла од ове поставке. О сваком предмету о коме законодавно тело има да решава, постоји једна народна, једна општа воља; задатак је законодавног тела по томе прост: оно има ту вољу да изнађе, и да изрази. Њу, наравно, оно у појединим случајима може непотпуно схватити, може је шта више и сасвим нетачно представити, али најгоре за цело што с њоме може учинити, то је да њу која је једна на два супротна начина протумачи. Та трећа, и најнесрећнија могућност постаје правило, чим се две скупштине установе. Што се двема скупштинама врло често дешава, то је да се не сложе, да свака друго мишљење заступа. У таквом случају апсурдно би било предпоставити да су обе погодиле шта је општа воља. Једна се морала преварити. Која? То је баш што се не зна. И пошто се не зна, то она која се преварила има исто онолико права да говори у име народа, као и она која се није преварила. Једна у његово име каже, да, а друга, не. Организовати на такав начин законодавну власт, то не значи створити општој вољи могућности да дође до свога израза; то значи изазвати једну забуну у којој се она више неће моћи распознавати.¹⁹⁾ Што је код овог резонувања погрешно, то је полазна тачка. Општа воља коју оно предпоставља не постоји. Шта у опште општа воља може значити? Може значити, прво, да је народ један, да има једну личност независну од појединаца који га састављају, и да, као свака личност, има и своју вољу која је такође једна. Нетачност оваког схватања излишно је доказивати: оно што је име узето је за стварност, једна је апстракција персонификована. Општа воља може значити, друго, да чланови једног народа у већини случајева мисле једнако. Ни то не стоји. Чланови једног народа према члановима другог народа осећају једнако, то је истина, али у својим унутрашњим питањима, између себе, мисле различно. Један народ само према другом представља једну заједницу; посматран изнутра, то је скуп у-

¹⁹⁾ Esmein, op. cit. I, 3. — H. de Ferron, Division du pouvoir législatif, I, § 3.

жих група, верских, социјалних, политичких, чије се тежње, ако не и интереси, супроћавају.²⁰⁾ Озбиљно не може се тврдити да на пр. у једној западној држави, католици и протестанти, или радници и капиталисте, или људи разних партија, једну општу вољу имају. Чим се начело народне суверености покушало применити, постојање тих супротних група, прикрикљиво докле под неодређеним именом народа, обелоданило се; јавиле су се странке, и добили избори налик на мале битке, при којима се главе само за то пребројавају, да се не би морале разбијати.²¹⁾ — Али, нека би се и примила та полазна тачка да општа воља постоји, оно што се даље изводи опет за то не би постало логичнијим. Ничим није оправдана тврдња да се дводомним системом једној истој вољи два разна тумачења дају. По самој радикалној школи, чиме се општа воља изражава то је законом; овај пак остаје *један* и онда кад две скупштине о њему већају. Бива, истина, да две скупштине о истом предмету донесу две супротне одлуке; шта мари то, кад ниједна од тих одлука не важи? Општа би воља само у том случају биле двојако протумачена, кад би важиле обадве. Наводи којима се дводомни систем представља као противан јединству опште воље, с истим успехом, могли би се окренути и противу једнодомног система. Ако је ретко да се два дома сложе, још је ређе да једна скупштина што год једногласно реши. При сваком гласању образује се обично једна већина, и једна мањина; опет се, дакле, имају две групе од којих свака с једнаким правом може тврдити да је овлашћена да у име народа говори. Зар по аргументисању радикалне школе не би изашло, да се и у тој прилици у име истог народа каже једновремено и *да*, и *не*? Јединство опште воље остало би поштовано само тако, кад би се цигло једном човеку поверило да општу вољу представља. Ако би и он дошао у искушење да ту вољу на разне начине тумачи, имала би се опет та добит што би његова супротна тумачења падала једно за другим, не у истом тренутку.

2. — Дводомни је систем једна сметња да се потребне реформе изврше законским путем. Доњи Дом изгласа једну

²⁰⁾ Holtzendorff, Principien der Politik, X.

²¹⁾ Fitzjames Stephen, Liberty, Equality, Fraternity, стр. 27.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

таку реформу, Горњи је не прима; он јој ставља на супрот своје вето. Она пропада, она не може да постане закон, и ако читава једна скупштина народних представника сведочи о њеној потреби. Овај се разлог наводи против Горњег Дома, али би се исто тако могао навести и у његову корист. Мора се један пут оставити на страну то мишљење да је корисна свака реформа, или бар свака она која се теоријски да образложити. Корисна је она реформа којој је дошло време, која би, остварена, имала услова да траје, која се не би јавила само за то да изазове једну реакцију много гору него оно стање које се хтело реформом поправити. Да ли је једна реформа сазрела, види се по јачини покрета који се у њену корист може произвести, а јачина једног покрета мери се сметњама које он испред себе уклања. Кад Горњег Дома не би било да смета покретима у корист реформе, не би се могли разликовати прави покрети од оних који су вештачким средствима произведени. Горњи је Дом један нужни пробни камен. Кад он буде одбацио једну реформу која је прошла кроз Доњи Дом, питање ће се о њој изнети пред бираче. Њени ће адвокати покушати да њоме заинтересују јавно мњење, да изазову у народу једну струју испред које ће се Горњи Дом видети принуђен да устукне. У том могу успети, а могу не успети. Ако не успеју, корист је од Горњег Дома очевидна: он је спречио једну реформу којом се свет не одушевљава, и за коју следствено није ни спреман. Успеју ли. Горњи ће Дом имати да бира између двога, или да попусти, или да својим отпором изазове револуцију. У већини случајева, он ће попустити, јер ако је један човек у стању да, на супрот својим властитим интересима, просто из ђуди, у своме отпору истраје, једно тело до тако витешког тврдоглавства никад се не уздиже. Да ли се шта у овоме случају штетовало што се Горњи Дом у први мах противио једној реформи? Та је реформа била одгођена, док се свет није за њу загрејао. Противљење Горњег Дома имало је само то дејство да будући закон начини популарним.²²⁾ Дејство једно сасвим корисно, није доста да закони буду добри, треба још да они који их врше у њихову доброту верују, — тек онда ће их вршити како треба.

²²⁾ Laveleye, Gouvernement dans la Democratie, VIII, 3.

3. — Кад се две скупштине с једнаким ауторитетом ставе једна противу друге, сукоб је између њих неизбежан. Ниједна неће хтети да попусти, јер није дужна, јер не мора да попусти. Ако се њих две не буду могле погодити, законског начина нема да се њиховој несугласици крај учини. Двodomни систем, то је сукоб организован, и у исто време без решења остављен. — Снага овог разлога лежи у тој речи „организовани сукоб.“ Њу ваља анализовати. Али, предходно, има да се примети да сукоб неће бити тако чест, као што се можда предпоставља. Баш због тога што једна скупштина није без друге у стању ништа пуноважно закључити, обе ће бити принуђене да се погађају. Баш због тога што ниједна није довољно јака да оној другој своју вољу просто природи, обе ће бити попустљивије. Ако код њих и не би био довољно развијен дух компромиса, он ће се пробудити под притиском околности сред којих се налазе.²³⁾

Што се тиче организације сукоба, важно је учинити ово *distinguo*. Организовати сукоб није то исто што и створити га.²⁴⁾ Организовати сукоб то значи спречити да се један сукоб, који постоји, расправи апелом на просту силу. Организовати сукоб, то значи подвести га под правила, и тиме га посредно ублажити. И на пр. судови, у грађанским парницама, не служе ничем другом него организовању приватних сукоба. У томе смислу треба узети и ту организацију сукоба која се пребацује двodomном систему. Кад се две скупштине не буду могле сложити, то ће навек бити поводом једног питања где су, и ван скупштине, мишљења подељена. Одбацујући један предлог Доњег Дома, Горњи ће само изразити оно незадовољство које се и без његове помоћи противу тога предлога образовало у једном већем или мањем делу друштва. Предпоставимо да Горњег Дома случајно нема: извесно је да то незадовољство не би престало већ услед тога што би изгубило могућност да се изрази. Оно би остало и даље, притајано, сконцентрисаније, горче, све док се не би накупило у толикој мери да себи насилне одушке пробије. Кад двodomни систем

²³⁾ Stuart Mill, *op. cit.* XIII.

²⁴⁾ Ferron, *op. cit.* I, § 4.

не би давао могућности да се супротне тежње сукобе у оквиру законодавне власти, оне би се сукобиле на улици. У једном случају, њихова би игра била контролисана законима, — чиме би, у другом, била контролисана, не види се. Дводомни се систем описује тако као да би он сам давао повода за сукобе, док међу тим он је сав срачуњен на то да сукобе умери. Тако објашњена, организација сукоба, која му се у највећи грех уписује, постаје његова велика заслуга.

Остаје истина други део аргумента, да је сукоб остављен без решења. Ну ово питање о решењу сукоба тако је тесно везано с другим једним, с оним о односима између два дома у опште, да је најбоље испитати га с тим питањем заједно.

(Наставиће се)

Слободан Јовановић.

ДЕЛО ЗЛОСТАВЕ УСЛЕД КОЈЕ ЈЕ НАСТУПИЛА СМРТ

УЧИЊЕНО У НАСТУПНОМ ЛУДИЛУ

(§. 160. т. 2. и §. 53. казн. зак.)

од

Др. Вој. М. Суботића (МЛАЂЕГ)

Секундарн. лекара у Болници за Душевне Болести.

(Наставак).

Лекарски преглед над Глишом.

Иследна власт, на дан 31. 5. 97. наредила је своме средном лекару да прегледа Глишу: „пошто се из целог досадашњег ислеђења порађа сумња о свести, — душевном стању, — обвињеног Глише“, и да констатује на основу §. 67. кр. суд. пост., у каквом је душ. стању Глиша био при извршењу дела.

Лекарско Уверење.

„Прегледао сам данас, по наредби Начел. ср. Студ. № 4475. од 31. Маја 97. Глишу Јемуовића, и нашао сам:

1). На левој руци, између кажипрета и палца, ближе палцу једну сечену рану, дубине $\frac{1}{2}$ снтм., дужине за дебљину меса међу прстима. Ова рана нанета је оштрицом неког оштрог сечива.

2). *Што се тиче душевног стања*, што се од мене у главном тражи, то не могу за тако кратко време набљудавања позитивно рећи, да Глиша преставља собом какве ненормалности душевног строја. За то је потребно дуже време набљудавања, и мњења сам да се именовани Глиша пошље на посматрање лекарско у окружну болницу. — За вероватноћу ненормалности душевног строја Глишиног може говорити то, *што су му душевне болести у наследству*, јер при испитивању дознао сам да му неколико његових крвних рођака страдају и страдали су душевним расстројствима.

31. Маја 1897. Рашка.

Лекар среза студенчког
Др. Милутин Живковић.

Под кривичну истрагу, у приговор, и оков (§ §. 117., 127., 130. а и б., и 131., као и §. 140. крив. пост.), од стране иследне власти стављен је Глиша на дан 31. 5. 97., за ово „дело злоставе“ *услед које је смрти следовала*“ (§. 51. крив. пост.). —

Првоист. Суду Чачанском спроведен је Глиша од иследне власти са актом број 4714. од 19. 7. 97. —

Суд је Глишу ставио *под суд, у приговор, и оков* на дан 21. 7. 97., јер је нашао, да је ово дело казнимо по §. 160. кр. зак. и да је све испуњено, што се захтева за давање под суд, са овим додатком: „а пошто се из акта целокупног ислеђења види, да тужени душевно није у нормалном стању, и да је нападач, и опасан, и пошто се лекарским прегледом утврђује вероватност да је тужени душ. оболео, то да се Глиша упути под јаком стражом у ово окр. болницу ради осматрања, да ли је душевно оболео и у ком степену.“

На ово гласио је одговор управника Чачан. окр. болнице г. Др. Кужеља, овако: „Г. Ј., притвореник тог суда, који је спроведен био актом тога суда од 28. Јула о. г. на посматрање, *колико се могло познати здрав је и није душевно болестан.*

№ 2531.

28. VI. 97. год. Чачак.

Др. Кужељ.

Напомена: Акта по овом делу нису била послата г. Др. Кужељу, ради проучавања. Он их опет није тражио, да му их суд на увиђај пошље.

После оваког мишљења буде одређен следећи претрес.

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Претрес

(27. 8. 1897.)

- 1). Удовица Илина тражила је за издржавање 12,000 дин.
     за погр. трошк. 00,600 „
     за данг. и трош. 3,000 „
     Свега 15,600 дин.

2). *Глиша* је у главном говорио, као и раније.

3). *Сведок Василије Белаковић* рече и ово: „...„*Глиша* док је са *Илијом* разговарао, много је викао“. И он тврди да је Г-у пре две године спопадала „вантазија.“ —

4). *Држ. Тужилац* каза: „Извињајем овога дела утврђено је то: да убијени није дао никаква повода туженоме да га нападне, већ шта више, хтео је да га саветује, да га умири од несвесног стања, дакле према томе, и казивању како приватних тужилаца, и свију испитаних сведока, па и у неколико и саме одбране туженога види се: да је *шужени* извршио ово дело у несвесном стању — *лудило*, које, да би се боље утврдило, молим суд да претрес прекине, и туженога спроведе савету лекарском у Београд, те да констатују његово душевно стање, па по томе претрес одреди, на који да се позову .....“ (Судија, држ. туж. А. Стевановић). —

5). *Бранилац ошшуженога* каза: „Приватни и држ. тужитељи признају, а сведоци доказали су из разних појава код оптуженога, да је *шужени* у оно време био у неком несвесном стању, које наука обележава као „*нашутно лудило*“, у коме оптужени држи да га сваки ко му приђе, хоће да нападне и убије, и тада оптужени или бежи, или врши какав злочин. — Не може се казати, да је тужени ово дело у *злој намери* извршио, тим мање, што је са убијеним лепо живео, и није имао разлога да га убије. — Кад смо се сви сложили у томе, да је *ошшужени* *тада* био несвесан, када је ово убиство извршио, онда и ја молим суд, да сва акта пошаље у Београд, било лекарском савету, било управи „*дома за сумануте*“, којима је као стручњацима познато у каквом се расположењу налазе они људи, које с времена на време сналази овака несретна болест. — Налазим, да је узалудно спроводити и туженога, јер је он сада у нормалном стању, и казује све онако, у колико је могао да упамти овај догађај, пошто му се свест повратила. — *Та околност, што шужени ни пред ондашњим лекарима, ни овде пред судом не казује да је луд, но се са свим паметно понаша, доказ је да шужени није симулант*, јер, кад би такав био, он би се и овде, и пред лекарима претварао, и можда завео опште мишљење о њему. — Кад дође

лекарски извештај, молим да се одреди нов претрес и ја ћу тада дати своју коначну одбрану.“ (А. Радуловић). —

6). *Решење суда гласило је:* „На основу §. 208. кр. суд. пост., сва акта овога дела послати управи болнице за душевно оболеле, а тамо, преко начелства ово окр., спровести и оптуженога Глишу на осматрање и молити управу да *констатује душевно стање оптуженога у време учињенога дела*, па по томе акта овога дела са својим мишљењем врати суду.“ — (27. 8. 97. Судили: Ж. Кузмановић, П. Регнеровић, Ј. Грубић). —

Посматрање у лудници трајало је од 3. Септ. 1897. до 6. Марта. 1898., када је стална лекарска комисија издала о Глиши ово уверење:

Лекарско Уверење.

Глиша Јемуовић, стар 37 година, родом из Побрђа, у општини Баљевачкој, срезу студеничком, окр. рудничком, ожењен, упућен је у нашу болницу „на посматрање“ односно његовог стања душевног здравља, актом № 15.629 од 27. Августа 97. г. од стране Првостепеног Чачанског Суда, који Глиши суди за дело „злоставе“, „услед које је смрти следовала“, односно „покушаја убиства с предумишљајем, којим је нанета и тешка телесна повреда.“

Кад би смо се хтели упустити у детаље у описивању, како је ово дело извршено, значило би, да рекапитулирано судска акта, за нас тако значајна у решавању, од суда постављених нам питања.

Да не би било понављања ми ћемо споменути само оне појаве, које за абнормне сматрамо.

На основу судских и иследних акта излази, да је Глиша повредио, управо убио Илију Бељаковића, свога доброг и искреног пријатеља, без икаквог основаног узрока и оправданог разлога, да је убио човека који је био пошао к њему у намери да га „теши“, да га „умири“, да га „успокоји“ и „разгали“, јер је Глиша у то време — по општем мњењу очевидца — од пре неколико дана био „вантазирао“.

Јако пада у очи, да је Глиша на Илију нанео, баш у тренутку, кад је Илија хтео да се уклони испред Глише бегством својим у страну!

Још више у очи пада то, што је Глиши било мало, што је Илију са земљом саставио, и што га је ударцима са секиром учинио неспособним за одбрану, него што га је, чак и поред тога што му је било „жао“ кад га је видео у „крви лежећег“ непрестано у главу тукао — управо туцао га, као што се шећер

тучком туца, са батином, коју је Илија све дотле имао у својим рукама, док се на својим ногама могао држати.

Глиша је признао па и сада признаје своје дело! Он га није никако одрицао, он је чак викао: „Чујте људи, и мало и велико, ја сам убио Илију Бељака!“

Жена његова одсудно је тврдила, да је Глиша у оно доба године — кад је Илију убио — већ по трећи пут био „вантазирао“, јер је пре тога, већ две раније године, у то исто доба био „вантазиравао“, а овога пута кад се убиство десило, то му је било по трећи пут што га сналази „вантазија.“

Она је исказала и још једну веома значајну појаву: да се Глиша, после пошто га је његова „вантазија“ од последње две године, у то исто доба, која га је држала по 7—8 дана, — пролазила, „није никако ничега сећао“, шта је у тој својој „вантазији“ радио.

Значајно је и то, што је жена његова исказала, да се од Г. бојала да он њу и њено дете не убије у својој „вантазији.“

Код Глише се била створила идеја, да нико не сме и не треба да уђе у његово имање, услед страха, који је њиме владао, да му од свакога прети опасност. Да ту опасност од себе одклони, он је своје имање био заградио. Услед тога, он је неколико дана, пре но што је убио Илију, из свога имања „*исшерао*“ и „*мало га сикиром изударо*“ свога рођака Воју, сина Сретена Јемуовића.

Изгледа да има узрочне везе између оне Глишине забране жени његовој, да не сме ван ограда, ван имања његовог, брати цвеће, и забране његове Илији, да му не сме кроз вратнице на огради ући у имање његово. Онако исто, као што би он своју жену за по неку „лудорију“ своју био убио, ако га она не би послушала, како је она то исказала, тако је он исто и Илију за своју „лудорију“, кад га овој за исту није послушао, убио.

Могло би се посумњати, да исказ жене Глишине и свију осталих сведока, који се са њим у свему слажу односно његовог душевног стања здравља, — не одговара истини, јер би се могло посумњати у њихову незаинтересованост, искреност и њихово правдољубље. Та сумња одмах пада, чим се чују речи жене покојног Илије, која се са свима осталима у томе слаже, да Глишу „по некад спопада нека фантазија.“ Кад она тако говори, која има најмање разлога да ишта говори у корист убице њенога мужа, и хранитеља деце њене, и кад се њен исказ у свему слаже са исказима свих осталих сведока, онда је ван сваке сумње да су сви ти искази истинити.

Исказ сведока Неше Јемуовића ни у колико не мења наше мњење о абнорним појавама у радњама Глишиним. На против, ми из речи Нешиних: „Глишо! ти уби човека, шта то радиш“?... и речи Глишиних: „и ако ћу га“!... изводимо закључак да је Глиша тада био у једном веома емотивном, и ако ничим стварним неоправданом, ужасно раздраженом душевном стању, у коме није било никаквих умесних мотива, никаквих разлога, да тако ужасно дело не уради, него где је болесна машта његова сву његову моћ расуђивања свела на једну злокобну мисао и на 4 речи, које ту мисао изражују: „и ако ћу га“!...

Што сведок Неша није „приметио“ да је Г. тада био у „несвесном стању“, то за нас ништа не мења ствар, јер ми под „несвесним стањима“ разумемо много шта што сведок Неша можда за „несвесно“ не сматра, будући он под „несвесношћу“ вероватно сматра само тешка, апсолутно „бесвесна“ душевна стања, где је извесно лице лишено свију видних душевних радња, као н. пр. у тешким епилептичким наступима, која се одликују апсолутном бесвесношћу.

Што се Глиша „разјарио“, „уздивљао“ и „узирао“, кад се у оној тучи са Илијом, по левој руци својом секиром посекао, један је од доказа, у како се лабилном, емотивном стању тада налазио. У место да се тргне, да себи помоћи тражи, да се уплаши и од своје и од туђе крви, он „кидише жешће“, и „удара Илију како је стигао“!.... Он је услед тога чак у таку „јарост“ дошао, да од „силне раздражености и љутине не зна шта је било у томе њиховом гушању.“

Од не малог значаја јесу речи сведока Милосава Бељаковића, и ако шурака Глишиног, да је Глишу био узео „ук, бес“, да „аче, виче“, и да је стога онога дана, пре но што је Илија погинуо, ишао у оп. суд, да то власти јави, и моли да се Г. склони, да не учини какво зло.

Искази Глишини, и на саслушањима и код нас у болници: „мени се чини да сам и телесно и душевно потпуно здрав“ иду само у прилог тога, да он није свестан свога правога стања.

То је његово сумарно мњење о његовој свести.

Али, да тако у истини не стоји, како он о себи мисли, него да је са свим супротно, види се из речи његових које је исказао кад је почео да прича о себи и својим субјективним осећајима из прошлости и садашњости: да је имао и да има *страх* да ће га ко убити, упалити, покрасти, и. т. д.

Та појава, да неко вели за себе да није луд, него паметан а да ипак часа почне причати са: „али...“, то и то опајам на

себи, које ми причињавају мени непозната лица којима ја ништа зло учинио нисам, итд. итд.“ тиме себе пред објективним посматрачем изда за душевно абнормног, — јесте појава, која се свакога дана виђа на болесницима с ума сисавшим који не стоје ни под каквом истрагом, и немају никоме за љубав или инат, ни себи у корист, своје неказе да лажно, злонамерно, са рачуном удешавају.

Од не малог значаја јесте извешће у лек. сведошци од 31. 5. 97. г. Др М. Живковића, да су код Глише душевне болести у наслетству, „јер му неколико његових крвних рођака страдају и страдали су душевним растројствима.“

Колико мишљење овога г. колеге олакшава наш рад, толико га отежава мњење г. колеге Кужеља од 28. 6. 97. № 2531. које гласи: „Колико се могло познати, Глиша је здрав, и није душевно болестан.“ — Ово друго мњење могло је постојати једино из разлога тога, што г. колеги Кужељу суд није био испослао на проучавање са окривљеником, и сва акта по делу Глишином, те га је лишио тако драгоцених анамнестичних података о Глишиним душевним способностима у опште, а на по се у времену извршења злочиног, инкриминисаног дела. У осталом у оно време, кад је г. Др Кужељ Глишу посматрао, могуће је, да се Глиша налазио у свесном — луцидном — међувремену између једнога и другог настуна психозе, али тиме није утврђено Глишино душ. стање у времену извршења злочиног дела.

Као абнормне душевне појаве код Глише у времену извршења злочиног дела, ми сматрамо све ово, што ћемо навести:

- 1). Што се „свачега бојао.“
- 2). Што му је „свака појава изазивала и стварала страх“.
- 3). Што је у „многим“ налазио непријатеље!
- 4). Што се онолико уплашио од оне „суду непредате пушке.“
- 5). Што је из „страха“ собом „једнако сикиру носио“, ма да с њоме није имао ништа да ради.
- 6). Што се ограђује, да му „нико у имање не улази.“
- 7). Што се „узврполио“, и „узмицао“, кад је видео, да Илија улази у његово имање кроз вратнице.
- 8). Што „пева — пошто је убио Илију, — да шерет олакша“, у место да плаче.
- 9). Што „пева да пркоси свешту“, у место да се каје, очајава и куми и моли за опроштај!
- 10). Што пева, кад вели да се „покајао“ и зажалио „кад је видео крвавог Илију“! Паметан кад се каје плаче, или бар не-весео је.

- 11). Што му је „криво“ што кокошке „праве нечистоћу“, и што их „с тога“ „коље и баца исима, да их поједу“! —
- 12). Што као домаћин чељадима својима даје „измисан“ посао, који он као *извину* за своје поступке сматра.
- 13). Што је својој жени заповедао да бере оне травуљине и њима кити кров у кући.
- 14). Што је „урликао.“
- 15). Што је своју жену терао да се у најлепше одело „облачи и исто свлачи“ кад томе није време било.
- 16). Што је терао брата и слугу, да се егзерцирају, под његовом командом, управо неколико минута пре, но што је убио Илију.
- 17). Што је разбијао посуђе без икаквог разлога, и што је ствари бацао из куће, које су му биле од преке потребе свакога дана.
- 18). Што је час ово час оно, без везе и смисла, и оправданог разлога, почињао да ради, напуштао и опет почињао, да то опет идућег тренутка напусти.
- 19). Што се бојао „бесних паса“, којих није онда било у селу.
- 20). Што је мислио: „има нешто... примећавам .. прете ми... хоће да ме убију“, што је све нешто „презао“, и што се „бојао“ од ничега!
- 21). Што је час био „весео“, час „снужден“ и „забринут“, све без разлога и основа.
- 22). Што се онако без разлога у апсу уплашио, што га је обузео страх*) те ону непријатну сцену створио подунирући врата на апсани, и не дајући да ико унутра уђе, излажући тиме себе лично оправданој сумњи, да је имао неке задње, законом недопуштене намере.
- 23). Што је из „страха“ држао славу о заветини код своје куће, а не на сабору у порти као сви други сељани.

(Свршиће се)

*) Што му се „нешто страшно причинило.“

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

НЕПОТПУНОСТ У ЗАКОНУ О ТАКСАМА

Занон о таксама није предвидео ова два случаја:

а., Кад поверилац или његов пријемник или сам дужник траже, да се смањи какав интабулисани дуг и да се то смањивање примети по интабулационим књигама; и

б., Кад уступитељ интабулисаног примања или његов пријемник или сам дужник траже, да се пренос овог примања примети по интабулационим књигама.

Услед овога неједнака је и пракса код судова.

Неки судови наплаћују таксу у 2 дин. по тач. 171. зак. о таксама, неки примењују на случај под а. тач. 176. зак. о таксама, а на случај под б. тач. 175. или 171. зак. о таксама.

Мислим да је једино правилна примена на случај под а. тач. 176., а на случај под б. тач. 178. зак. о таксама, јер су горњи случајеви слични тим предвиђеним.

Ово сматрах за дужност да изнесем ради примене, док се у горњем не допуни закон о таксама.

13. Јануара 1899. Ђуприја.

М. Ј. Милосављевић
судија

ИЗ СУДНИЦЕ

VII.

Не постоји дело горосече, казнимо по чл. 118. зак. о шумама, већ постоји дело поништај ствари, казнимо по §. 293. казн. зак.

(Одлука опште седнице Касац. Суда).

Државни тужилац лесков. првостепеног суда, оптужио је тужбом својом под № 15833 Стојана Цветковића и Станоја Петровића, из Ораха, за то, што су 31. Јануара 1896. год. извршили горосечу у шуми општине „Гарске“, званој „Рудим-Рид“, где су посекли до 5000 дрвета букових, а у вредности до 2500 динара; те тим својим поступком створили себи кривицу из члана 118 зак. о шумама.

Првост. лесковачки суд пресудом својом под № 19005 пресудио је, да се оптужени за ово дело горосече ослободе

сваке казне као невини, а општина горека и држава српска, упућени су на особену парницу, за накнаду штете, против онога, кога за окривљеног сматрају.

По жалби државног тужиоца под *М* 19.032 Касациони Суд дао је примедбе под Бр. 10.913, на поменуту пресуду суда, и то следеће :

„Погрешно је суд узео, да овде стоји дело из чл. 118. зак. о шумама, јер су оптужени одсекли преко 5000 комада дрвета, дебљине од 20. с. м. и шуму општинску опустошили а тиме учинили дело казнимо по §. 293. казн. зак. Па како вредност осечених дрвета износи 3000 динара, то је по чл. 12 зак. о пороти за суђење овога предмета надлежан поротни суд.“

Лесковачки првостепени суд дао је следеће против разлоге на поменуте примедбе Касац. Суда :

„Кад је увиђајем полициске власти на лицу места утврђено, да су оптужени одсекли у државној шуми до 5000 комада букових дрвета, онда дела ове врсте, према чл. 94. зак. о шумама, казне се по чл. 118. истог закона, а не по §. 293. казн. закона. Закон о шумама, као доцнији од казног закона, у исто је време и специјалан закон за све недозвољене радње ове врсте, и у њему су прописане казне које се имају применити на учиниоце ових дела, а не у казном закону.“

Касациони Суд у општој својој седници од 14. Јуна 1897. год. Бр. 4545 није уважио противразлоге првост. лесковачког суда, већ је оснажио примедбе свога одељења.

Првостепени лесков. суд, усвојив ове примедбе опште седнице Касац. Суда, поротном пресудом својом под *М* 4026, ослободио је оптужене сваке казне, као некриве, коју је пресуду и Касациони Суд решењем својим под *М* 4035 оснажио.

Саопштио

М. Ст. Драгутиновић,
писар суда.

VIII.

Кауција при јавним лицитацијама може се положити у сребру баш и онда, кад је у условима лицитације означено, да се мора у злату положити.

(Одлука опште седнице Касац. Суда).

Тужилачка страна тражи, да се продаја њеног имања као неуредна поништи, наводећи као разлог за поништај продаје и то, што је извршилац продаје одбио од лицитације једног лицитанта, који је — ма да је у условима продаје било означено

да се кауција има положити у злату кауцију полагао у сребру.

По овоме тражењу је првост. суд вароши Београда решењем својим од 20. новембра 1898. Бр. 23.104, оснажио продају, а тужбу одбацио.

Услед жалбе тужилачке стране Касац. Суд примедбама свога П. одељења од 29. децембра исте год. Бр. 10.515, поништио је горње решење судско, јер

„Кад у §. 479. грађ. пост. не стоји, да се при лицитацијама кауција мора полагати у злату већ у динарима, онда је суд погрешно, што је ограничио број лицитаната одбијајући од лицитације г. Н., који је кауцију према горњем пропису законском полагао у динарима, у толико више, што и процена продатог имања гласи у динарима.“

Према овим примедбама првостепенени је суд донео решење, којим је горњу продају, као неуредну, поништио.

Саопштио

Мих. М. Радивојевић
писар судски.

СТРАНО ПРАВОСУЂЕ

Нема места предлогу највишем месту, да се ванбрачна деца православног свештеника удовца позаконе милошћу владаоцем.

(К тумачењу §. 162. општ. грађ. зак. аустр.)

(Мишљење Краљ. Хрв. Стола Седморице од 18. Фебруара 1897. Бр. 194).

Поводом молбе Кр. Земаљске Владе, одељ. за правосуђе одговорио је Кр. Сто Седморице под 18. Фебруара 1897. бр. 194 ово:

„Позивом на цењени допис од 20. Јануара 1897. бр. 415. којим је сл. Кр. Земаљска Влада, одељ. за правосуђе, овамо доставила на мњење молбу православног пароха М. М. из Ч. за позаконење његове ванбрачне малолетне деце: Даринке, Љубомира, Јована и Љубице Ј., милошћу владара, част је овому Кр. Столу Седморице то своје мњење изјавити, као што следи:

По разложеном стању ствари од стране нижих судова и по стању списа, обављеним извиђајима у смислу §. 264. царскога патента од 9. августа 1854. о ванпар. пост., не би по грађанским законима било препреке за остварење позаконења наведене ванбрачне малолетне деце по §. 162. оп. грађ. зак.

Што се у том §-у установљује, да родитељи, дакле незаконити отац и мати, могу молити за такво позакоњење, и што је незаконита мати споменуте деце, Д., већ преминула, те се није могла прикључити молби незаконитог оца. — не може се узети као препрека за уважање молбе, кад таквим позакоњењем деца не добивају других права према матери, него им већ по закону припадају, и кад штитник деце молбу заступа, то нема разлога посумњати, да би она на то пристала и да су деца збиља рођена од молиоца.

У овом случају показује се ипак посебна околност та, да је незаконити отац и молилац православни свештеник, која околност захтева, да се промотри следеће:

Позакоњење милошћу владара је световна институција грађанско-правне природе и деловања. Оно представља чин чисте милости владарева, која као милост има граница само у том, да се права других њом не повреди.

У предстојећем случају настао би из позакоњења деце ипак сукоб између грађанског права и црквених закона.

Јер отац исте деце, у питању стојеће, родио је исту као православни свештеник и удовац. Он као такав никако није могао склопити нов законити брак т. ј. никако није могао родити законите деце; на против рођење деце приказује се за њега већ само по себи као чин кажњив по законима црквеним.

Кад би следовало позакоњење деце по праву грађанском, биле би односне установе закона црквенога изигране. — Оно што црквени закон сматра као незаконито, шта више кажњиво, прогласило би се по праву грађанском као законито.

Нема сумње, да би у том лежала повреда сфере црквеноправне.

Такву пак повреду врховни овај суд никако предложити не може.

С тих разлога усваја Кр. Сто Седморице предлог Кр. Банског Стола и изјављује, да се молба М. М. не би имала предложити на превишњем месту.

Додаје се, да је преднаведени закључак Кр. Стола Седморице о разлагању, садржаног у прве четири алинеје овога дописа, створен једногласно, у осталом пак *per vota eminenter majora*, док је мањина горе споменутог разлагању, садржаном у прве четир алинеје овога дописа, додала следеће:

„Обзиром на црквено-правно деловање оваквога позакоњења на личност молитеља као православног пароха, нема у погледу имовинском дотичног права наследства у смислу чл. VII. тач. 3. уводног патента к општем грађанском закону никаких посебних приватно-правних одношаја, различних од опште-грађанских,

па се у том погледу по извиђеном стању ствари, евентуалним уважањем молбе не би дирало у ничија права, ни црквена ни грађанска.

Но молилац је као православни свештеник, који по позитивним у том погледу строгим црквеним законима мора бити моногам и одржавати чистоту живота, — тим што је као удовац са удовом женском рађао децу, преступио црквени закон и постао по истом кажњив.

Али ни ова црквено-правна кажњивост не може бити препреком за вршење милости владареве, која произвађа приватно-правне последице, као што у опште ни по грађанским законима беспрекорност живота није законити услов за достојност милости.

Само с обзиром на положај православне цркве у Краљевини Хрватској и Славонији, како се нормира у закону од 14. маја 1887. (Зборник бр. 33.), мора се уставним саветницима Њ. Величанства, који је по смислу тога закона *supremus tutor ecclesiae*, поверити, да уваже с једне стране велику благотворност замољене милости, од које по својем појму нису искључени неправедни, а с друге стране обзира на црквени ред, над којим Њ. Величанству надзор припада, па да према томе о сходности поделења и достојности молитеља ове милости, закључак створе. Позитивних законских препрека нема. —

На то је земаљско-владни одељ. за правосуђе управо одељку за Богоштовље и наставу под 29. Марта 1897. бр. 3694. овај допис:

„Како ће славни тај владин одељ. за Богоштовље и наставу разабрати из приложенога под ./. дописа Кр. Стола Седморице од 18. фебруара 1897. год. Бр. 194. по предмету молбе православног пароха у Ч. М. М-а, за позакоњење малолетне деце Д., Л., Ј. и Љ. Ј. милошћу владаревом, заступана су код споменутога врховнога суда два противна мњења о томе, постоји ли, одн. у колико постоји с обзиром на свештенички ред оца молиоца према догматици православне вере, правна препрека замољеној милости.

Овоме краљ. земаљско-владноме одељу за правосуђе част је тим поводом умолити славни тај земаљско-владни одељ за Богоштовље и наставу, да би изволио о томе саслушати како дотичну врховну црквену област, тако и казати своје властито мњење.“

Кр. земаљско-владни одељ за Богоштовље и наставу управо је у истом наведеном правцу молбу под 5. априла 1897. бр. 5099. на архидијецзанску конзисторију у К. која је ствар усту-

пила епархијској конзисторији у П. Ова потоња изјавила је под 27. маја 1897. бр. Е. К. 114. следеће:

„Позакоњење незаконите деце Д., Ј., Л. и Љ. Ј., коју парох у Ч. јереј М. М. признаје за своју, не може ова духовна власт никако не само предложити, него ни допустити с обзиром на учење своје цркве о једнобрачности свештеничкој. Позакоњење такове незаконите деце удовца свештеника значило би то исто, што и признати као законити и други сукцесивни брак удовцу свештенику, а тим би се поништила каноничка одредба православне цркве у том погледу.

„С тога ова епархијска конзисторија најучтивије умољава високу владу, да не изволи предложити ову ствар превишњему месту ради превишње милости, него да је изволи вратити молиоцу као неуважену баш у његовом властитом интересу, јер би морао повући и осетити тешке последице дотичнога позакоњења. У осталом ова духовна власт предузима тим поводом нужне дисциплинарне мере против споменутога јереја.“

Кр. земаљско-владни одељ за Богоштовље и наставу саопштио је ову изјаву епархијске конзисторије у П. дописом од 12. Јуна 1897. бр. 8362. Кр. земаљско-владноме одељу за правосуђе с примедбом, да нема ништа додати тој конзисторијској изјави. —

(„Мјесећник“ Бр. 2. 1899.)

НАКНАДА ЛЕКАРИМА ПРИ ВЕШТАЧЕЊУ У БРАЧНИМ СПОРОВИМА

(Распис Министра Просвете и Црквених послова свима Духовним Судовима)

При извиђању брачних спорова дешава се често пута, да се једна парнична страна на захтев друге, мора подвргавати комисијском прегледу од три лекара и да страна, која лекареки преглед тражи, подноси уверење о своме сиротном стању као доказ о томе, да нема могућности да плати прописну таксу за вештачење и хонорар лекарима за вршење прегледа.

У таквим случајевима Духовни су Судови овакве парничаре упућивали окружним начелствима, с тим да ова образују лекареку комисију и над упућеним лицем лекареки преглед изврше.

Лекари су, међутим, у више прилика одбијали да ове прегледе без награде врше, а тиме су и судове доводили у немогућност да правилно спорни предмет извиде и законску пресуду изреку.

Услед овога нашао сам се побуђен умолити г. министра унутрашњих дела, да он као надлежан изволи решити ову ствар начелно и расписом известити подручне му органе о томе, како би се у будуће избегао сваки могући неспоразум у овом погледу.

Г. Министар унутрашњих дела известио ме је писмом од 7. фебруара ове године СБр. 1218, да је ово питање начелно решио на овај начин:

Лекари као вештаци, дужни су одазивати се позивима судова према §. §. 55. и 60. кривич. суд. поступка само по кривичним предметима.

Спорови око развода бракова не долазе у ред кривичних предмета. Према томе, лекари као вештаци, дужни су одазивати се позивима Духовних Судова ради прегледа супружника само онда, кад суд испуни пропис §. 258. грађ. судек. поступка, то јест, кад суд спреми награду вештацима на име дангубе, путног и подвозног трошка.

Ако обе парничне стране поднесу суду уверење о сиротном стању према чл. 2. тач. 8. закона о таксама, *тада су месни државни и општински лекари дужни преглед извршити бесплатно.* Такове парничне стране, које нису у стању положити одговарајућу награду за вештаке са стране, *немају право позивати се на вештачење лекара, који не живе стално у месту где заседава Духовни Суд.*

У случају кад она парнична страна, која парницу покреће, поднесе суду уверење о сиротном стању, а противна страна то не може учинити, лекари су дужни одазвати се позиву суда, и, после извршеног прегледа тражити, да им се према §. 258. грађ. суд. поступка одговарајућа награда досуди и од криве стране наплати.

О овом решењу известио је г. министар унутрашњих дела све подручне му власти и наредио, да га свима лекарима саопште.

Извештавајући о овоме судове препоручујем им, да се у будуће по овом распису управљају.

ЦБр. 176.

12. фебруара 1899.

Београд.

Министар
Просвете и Црквених Послова,
Андра Ворђевић с. р.

Ч И Т У Љ А

Самуило пл. Маширевић, члан угарс. магнатског дома и умировљени краљ. уг. куријални судија, преминуо је 10. ов. мес. у Будимпешти, у својој 74. години.

Родио се у Сомбору 1825. из отмене породице, из које је био, и стриц му, патријарх српски Самуило Маширевић. Свршив правне науке, почео је своју чиновничку каријеру као бележнички заменик у Темишвару, затим окружни судија и велики бележник града Темишвара. Служио је близу четрдесет година у судској струци и био је члан и председник одељења највишега суда. Кад је на свој захтев стављен у пензију 1896., именован је доживотним чланом Горњег Дома, у коме је био члан верифакционог одбора, имуниетског одбора и члан вишег дисциплинарног суда.

Био је ималац великих аустр. одличја.

Он је био човек ретке интелигенције, а одликовао се ванредном правичношћу.

Био је добар Србин и заузимао се искрено за српске ствари.
Мир пепелу његовом!

В Е С Н И К

Универзитет Краља Александра I. Мисао која је поникла већ пре неколико година и која је у прошлој Народној Скупштини истакнута као предлог, да се наша Велика Школа уздигне на степен свеучилишта, које ће се звати именом Владачевим, приближује се своме остварењу. Као што је познато, скупштина је предлог усвојила и поднела га је Влади на оцену, а Министар Просвете и Црквених Послова образовао је сада комисију, која ће предлог проучити и изградити напрт за устројство универзитета. У комисији су, као председник, г. Јован Ристић, председник Академије Наука; академици: г. г. Панга Срећковић, Михаило Валтровић, Јован Жујевић, Петар П. Ђорђевић и Гл. Гершић, ректор Вел. Школе; за тим професори Вел. Школе: г. г. Др Војислав Бакић, Драгиша С. Милутиновић, Др Милан Јовановић - Батуг, Никола Стаменковић и Др Богдан Гавриловић.

* * *

Фрања Лист, чувени професор казног права на универзитету у Хали, добио је позив од универзитета берлинског, коме

се одазвао, те ће од Октобра ове године одпочети своја предавања у Берлину.

* * *

Проф. Гарсоне, старешина правног факултета у Паризу, гласовити проф. грађанског судског поступка, путујући 4. ов. мес. железницом, пао је преко стеница вагонских за време вожње и остао је на месту мртав.

* * *

Е. Лене, проф. Међународног Приватног Права на париском правном факултету, пре кратког времена одликован је орденом почасне легије. Г. Лене, и ако је још доста млад, стекао је отличито место у научном свету. Као професор, веома је омиљена личност и његова предавања увек су многобројно посећена.

* * *

Катедра за осигуравајуће право. На свеучилишту у Гетингену установљена је од 1896. катедра за право осигурања. Смер је предавања, да онима, који се одају струци осигурања, пружи потребно научно образовање. Предавања обухватају приватно право, народну економију, управно право и математичке науке. Предавања трају по два семестра, а по положеном испиту и из ради писмене задаће, добија се диплома. Број слушалаца расте сваког семестра и сада је већ достигао стотину.

* * *

Нов правозаступник. Г. Стојана Марковића, државног саветника у пензији, који је испунио услове §§. 3. и 4. зак. о правозаст., Министар Правде поставио је, по његовој молби, за јавног правозаступника за варош Београд.

* * *

Одбор чешког адвокатског удружења саопштио је свима члановима својим, да се морају колегијално обвезати, да ће у свима својим актима и списима, која предају највишем суду у Бечу, употребљавати само чешки језик. На челу тога покрета стоје адвокати Чеси, који су чланови царевинског већа у Бечу.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ И УПИС У ЧЛАНСТВО УДРУЖЕЊА

Са 1. Јануаром ступилисмо у нову годину и зато молимо све чланове и претплатнике, да одмах обнове претплату.

Оне другове наше, који се још нису уписали за редовне чланове удружења, молимо, да то одмах учине, јер је удружење, поред осталих својих задаћа, позвано, да заступа и интересе адвокатскога реда. Годишњи је улог за њих 24 динара.

Све остале правнике у Србији позивамо и молимо, да се упишу за ванредне чланове удружења, а годишњи је улог 16 динара.

Адвокати, судије и правници ван Србије могу такође бити чланови удружења и ми их најусрдније позивамо, да се у чланство упишу. Годишњи улог за њих износи 20 франака у злату или 20 круна.

Сви чланови удружења, редовни или ванредни, из Србије или ван Србије, добијају бесплатно орган друштвени „Бранич“, као и друга издања друштвена по нижој цени.

„Бранич“ излази 1. и 16. сваког месеца, у свескама од најмање 3 табака.

Претплата за нечланове стаје:

У Србији:	Ван Србије:
На годину . . . . . 16 дин.	Годишње . . . 20 фр. или круна
„ пола године . . . . . 8 „	Полугодишње 10 „ „ „
„ четврт године . . . 4 „	

Улоге и претплату у Београду прима благајник друштвени г. Димитрије Тадић, правозаступник, а у унутрашњости примају друштвени повереници.

Све поште у Србији и ван Србије примају прешилату на наш лист.

Улози и претплата из места ван Србије, могу се најподесније шиљати упутницом.

Београд 1. Јануара 1899.

О Д Б О Р

Удружења јавних правозаступника у Србији.

ГОСПОДИ ПОВЕРЕНИЦИМА

Обраћамо пажњу и молимо их, да одмах обнове претплату за чланове редовне и ванредне, као и претплатнике, да прикупљену претплату пошаљу благајнику друштвеном у Београду заједно са тачним списком свију, којима се лист има слати, — да се експедиција неби реметила.

Како ће судски чиновници полагати претплату у суду, то отпада за г.г. поверенике сав рад око уписа њиховог и прикупљања претплате од њих.

Пошто је улог за ванредне чланове изравнат са претплатом, то одбор сматра све правнике, који „Бранич“ примају и целу годишњу претплату у 16 динара положи, као ванредне чланове удружења.

Адвокати могу бити само редовни чланови. Њихов улог износи 24 динара годишње, а наплаћује се полу-годишње у напред.

Вересију из прошле године ваља одмах наплатити и благајнику послати.

Одбор

Удружења јавних правозаступника.

ПОВЕРЕНИЦИ УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА

І. У СРВИЈИ

- Алексинац: Сава Маринковић
- Ваљево: Марко Ђуричић
- Врања: Драгом. Савић
- Г. Милановац: Коста Борисављевић
- Зајечар: Михаило Јоцић
- Јагодина: Драгутин Пећић
- Књажевац: Сима Клапаревић
- Крагујевац: Чедо Радовић
- Крушевац: Богдан Златић
- Лесковац: Коста Протић
- Лозница: Влад. Илић
- Неготин: Иван Павићевић
- Ниш: Петар Благојевић
- Пирот: Сава Ј. Врачевић
- Пожаревац: Стева Максимовић
- Прокупље: Љуб. Д. Јовановић
- Смедерево: Коста Тимотијевић
- Ужице: Страхиња Поповић
- Шабац: Драг. Н. Солдатовић
- Чачак: Алекса Радуловић
- Ђуприја: Жив. Пандуровић

ІІ. ВАН СРВИЈЕ

- Д-р Алекс. Љ. Митровић, уредник „Српског Гласа“ у Задру, за Далмацију;
- Миле Дожић, секретар Вел. Суда на Цетињу, за Црну Гору;
- Д-р Влад. Чобанић, одвјетник у Митровици, за котаре: митровачки, шидеки и илочки, Сремске жупаније;
- Д-р Гига Авакумовић, одвјетник у Земуну, за котаре: земунски, ст. пазувски, иришки и румски, Срем. жупаније;
- Д-р Милан Гађански, одвјетник у Панчеву, за Панчево и околину.